

Regeringens proposition

2001/02:9

Vissa socialförsäkringsfrågor

Prop.
2001/02:9

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 13 september 2001

Göran Persson

Ingela Thalén
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen för förmånerna föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Försöksverksamheten skall pågå under 2002.

Vidare föreslås att ett särskilt högriskskydd införs för levande donatorer av organ och vävnader i samband med donationsingrepp eller utredningar om sådant ingrepp. Skyddet medför att donatorns arbetsgivare har rätt till ersättning från sjukförsäkringen för sina kostnader för sjuklön. Beslut om sådant särskilt högriskskydd fattas av den allmänna försäkringskassan. Ett sådant beslut innebär även att den enskilde erhåller ersättning för den första dagen (karensdagen) i en sjukperiod. Rätten till ersättning för organdonatorers kostnader i övrigt bör även i fortsättningen lösas inom respektive landsting.

En arbetsgivare skall inte längre lämna uppgift till Riksförsäkringsverket om sjukdomsfall som har gett arbetstagare hos denne rätt till sjuklön. Statistiska centralbyrån bör istället bli insamlande myndighet för allt underlag till statistikföringen av den korta sjukfrånvaron. Riksförsäkringsverket bör även fortsättningsvis vara den statistikansvariga myndigheten för denna sjukfrånvaro.

Den bestämmelse som reglerar försäkringskassans skyldighet att vid en viss senaste tidpunkt göra en s.k. fördjupad bedömning av sjukpenningrätten föreslås upphöra. Det betyder dock inte att försäkringskassan inte längre skall göra en sådan bedömning utan endast att detaljregleringen upphör.

I propositionen föreslås också att rätten att få ansökan om eftergift prövad vid återbetalning av bostadsbidrag skall vidgas.

Vidare föreslås att efterlevandepension i form av omställningspension, särskild efterlevandepension, barnpension och änkepension följsamhets-indexeras efter det att de reformerade reglerna om efterlevandepension har trätt i kraft 2003.

En ändring föreslås i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift som innebär att den statliga ålderspensionsavgiften kommer att regleras slutligt gentemot Riksgäldskontoret vid samma tillfälle och på det sätt som gäller för ålderspensionsavgifterna enligt socialavgiftslagen (2000:980), dvs. i april månad det år avstämningen görs.

I lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift och lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter föreslås att det belopp som beräkningarna skall göras utifrån ändras till inkomstbasbelopp i stället för förhöjda prisbasbelopp.

Slutligen föreslås att Gotlands läns allmänna försäkringskassa blir ensam behörig att avgöra ärenden om pension samt livränta enligt yrkes- och arbetsskadeförordningen för personer vars ärenden inte skall avgöras av någon annan försäkringskassa enligt de allmänna forumbestämmelserna och ensam behörig att avgöra ärenden om sjukersättning och aktivitetsersättning för samma personkrets.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2002 utom ändringen om behörighet att avgöra ärenden om sjukersättning och aktivitetsersättning, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	8
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:774) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	11
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön	12
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.....	15
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift.....	16
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift	17
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.....	19
2.9	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)	20
2.10	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)	22
3	Ärendet och dess beredning.....	24
4	Försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen	27
4.1	Lagens tillämpningsområde m.m.	29
4.2	Definition av elektroniskt dokument.....	30
4.3	Inkommen handling.....	32
4.4	Utlämnande av uppgifter m.m.....	37
4.5	Formkrav och 24-timmarsmyndighet.....	39
4.6	Förslagets ekonomiska konsekvenser	48
5	Ersättning till levande donatorer av organ och vävnader	49
6	Uppgiftsskyldigheten för arbetsgivare om sjukdomsfall som har gett rätt till sjuklön samt statistik om sådan sjukfrånvaro	52
7	Fördjupad bedömning av sjukpenningrätten	54
8	Eftergift av bostadsbidrag	56
9	Indexering av efterlevandepensioner	61
10	Statlig ålderspensionsavgift	61
11	Det förhöjda prisbasbeloppet.....	62
12	Ändrade forumregler för utlandsärenden.....	63
13	Författningskommentar.....	65

13.1	Förslaget till lag om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen	65
13.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	66
13.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:774) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	67
13.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön	67
13.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.....	68
13.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift.....	68
13.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift	69
13.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.....	70
13.9	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)	70
13.10	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)	71

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 september 2001.72

Regeringen föreslår att riksdagen
antar regeringens förslag till

1. lag om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (2000:774) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. lag om ändring i lagen (1991: 1047) om sjuklön,
5. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
6. lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift,
7. lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift,
8. lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter,
9. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799), och
10. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen får bedrivas enligt vad som anges i denna lag.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, föreskriver vid vilka allmänna försäkringskassor och i vilken omfattning försöksverksamheten får bedrivas samt vilka försäkrade som skall erbjudas att delta.

2 § Med elektroniskt dokument avses i denna lag en upptagning som gjorts med hjälp av automatiserad behandling och vars innehåll och utställare kan verifieras genom ett visst tekniskt förfarande, enligt vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

3 § I försöksverksamheten får elektroniska dokument användas i den utsträckning som anges i 4 §.

4 § En försäkrad som deltar i försöksverksamheten får göra anmälan enligt 4 kap. 15 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och avstå rätt till föräldrapenning enligt 4 kap. 3 § sjätte stycket samma lag samt lämna försäkran för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning genom ett elektroniskt dokument. Med en sådan försäkran avses att en försäkrad i ett ärende om föräldrapenningförmåner fullgör sin skyldighet enligt 20 kap. 8 § nämnda lag att lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen.

5 § Ett elektroniskt dokument anses ha kommit in till den försäkringskassa som den försäkrades ärende hör till när det anlänt till den del av Riksförsäkringsverkets system för automatiserad behandling som av försäkringskassan anvisats som mottagningsställe för elektroniska dokument.

6 § När en försäkrad lämnar en försäkran för föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning genom elektroniskt dokument gäller inte kravet i 20 kap. 8 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete.

7 § Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, föreskriver i vilka fall certifikat eller elektroniska signaturer skall krävas inom försöksverksamheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002 och gäller till och med den 31 december 2002. Prop. 2001/02:9

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 b och 8 a §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 b §²

Den allmänna försäkringskassan kan efter skriftlig ansökan av den försäkrade besluta att hel sjukpenning för dag skall utges med 80 procent av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst delad med 365 eller, vid sjukpenningberäkning enligt 10 a §, med motsvarande arbetstidsfaktor, även för dag som avses i 4 § första stycket 1 och 10 a § första stycket 1. Ett sådant beslut får meddelas *endast* om den försäkrade lider av sjukdom som kan antas medföra ett större antal sjukperioder med rätt till sjukpenning under en tolv månadersperiod.

Den allmänna försäkringskassan kan efter skriftlig ansökan av den försäkrade besluta att hel sjukpenning för dag skall utges med 80 procent av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst delad med 365 eller, vid sjukpenningberäkning enligt 10 a §, med motsvarande arbetstidsfaktor, även för dag som avses i 4 § första stycket 1 och 10 a § första stycket 1. Ett sådant beslut får meddelas om den försäkrade lider av sjukdom som kan antas medföra ett större antal sjukperioder med rätt till sjukpenning under en tolv månadersperiod.

Ett beslut som avses i första stycket får även meddelas för en sjukperiod när den sökande som givare av biologiskt material enligt lagen (1995:831) om transplantation m.m. har rätt till sjukpenning till följd av ingrepp för att ta tillvara det biologiska materialet eller förberedelser för sådant ingrepp.

Ett beslut enligt första stycket gäller från och med den kalendermånad då ansökan gjordes hos försäkringskassan, om inte annat sägs i beslutet. Beslutet skall gälla för viss tid som anges i beslutet eller, om det finns särskilda skäl, tills vidare. Beslutet skall upphävas om villkoret enligt första stycket andra meningen inte längre är uppfyllt.

En försäkrad som har gjort ansökan enligt första stycket är skyldig att genomgå undersökning av läkare eller tandläkare och att ge in utlåtande över undersökningen, om försäkringskassan finner att det behövs för ärendets bedömning. För den försäkrades utgifter för undersökningen och för utlåtande över undersökningen lämnas ersättning i enlighet med vad regeringen förordnar.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1997:562.

8 a §³

Den allmänna försäkringskassan skall, senast efter det att det särskilda läkarutlåtandet och den särskilda försäkringen kommit in och efter hörande av en sådan försäkringsläkare som avses i 18 kap. 15 §, bedöma i vilken mån arbetsförmågan fortfarande är nedsatt på grund av sjukdom samt om rehabilitering eller ytterligare utredningsåtgärder är erforderliga.

Försäkringskassan skall, om det är nödvändigt för bedömning enligt första stycket, begära att den försäkrade genomgår utredning för bedömning av den försäkrades medicinska tillstånd, arbetsförmågan och behovet av och möjligheterna till rehabilitering.

Försäkringskassan skall även annars under sjukperioden, när det finns skäl till det, undersöka om den försäkrade efter sådan åtgärd som avses i 7 b § eller 22 kap., helt eller delvis kan försörja sig själv genom arbete.

Försäkringskassan skall, när det kan anses nödvändigt för bedömningen av rätt till sjukpenning eller åtgärder enligt 7 b § eller 22 kap., under sjukperioden även i övrigt.

1. infordra utlåtande av viss läkare eller annan sakkunnig,
2. göra förfrågan hos den försäkrade, den försäkrades arbetsgivare, läkare eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter, och
3. besöka den försäkrade.

För kostnader som den enskilde har med anledning av en sådan utredning som avses i *andra* eller

Den allmänna försäkringskassan skall, om det är nödvändigt för att kunna bedöma i vilken mån den försäkrades arbetsförmåga fortfarande är nedsatt på grund av sjukdom samt om rehabilitering eller ytterligare utredningsåtgärder är nödvändiga, begära att han eller hon genomgår utredning för bedömning av hans eller hennes medicinska tillstånd, arbetsförmåga och behov av och möjligheter till rehabilitering.

Försäkringskassan skall under sjukperioden, när det finns skäl till det, undersöka om den försäkrade efter sådan åtgärd som avses i 7 b § eller 22 kap., helt eller delvis kan försörja sig själv genom arbete.

Försäkringskassan skall, när det kan anses nödvändigt för bedömningen av rätt till sjukpenning eller åtgärder enligt 7 b § eller 22 kap., under sjukperioden

1. infordra utlåtande av viss läkare eller annan sakkunnig,
2. göra förfrågan hos den försäkrade, den försäkrades arbetsgivare, läkare eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter, och
3. besöka den försäkrade.

För kostnader som den enskilde har med anledning av en sådan utredning som avses i *första* eller

³ Senaste lydelse 1998:87. Ändringen innebär bl.a. att första stycket upphävs.

fyärde stycket lämna ersättning i
enlighet med vad regeringen eller,
efter regeringens bemyndigande,
Riksförsäkringsverket föreskriver.

tredje stycket lämna ersättning i
enlighet med vad regeringen eller,
efter regeringens bemyndigande,
Riksförsäkringsverket föreskriver.

Prop. 2001/02:9

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:774) om
ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (2000:774) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

4. Vid tillämpning av 14 kap. skall, om den avlidne är född år 1937 eller tidigare, bestämmelserna i 1, 3, 6 och 8 §§ i deras lydelse före den 1 januari 2001 samt *punkterna 2 och 3* gälla för åren 2001 och 2002.

Föreslagen lydelse

4. Vid tillämpning av 14 kap. skall, om den avlidne är född år 1937 eller tidigare, bestämmelserna i 1, 3, 6 och 8 §§ i deras lydelse före den 1 januari 2001 samt *punkten 2* gälla för åren 2001 och 2002.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att 12–15 §§ lagen (1991:1047) om sjuklön skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Arbetsgivaren skall till den allmänna försäkringskassan anmäla sjukdomsfall som har gett arbetstagare hos honom rätt till sjuklön, om sjukperioden och anställningen fortsätter efter sjuklöneperiodens utgång. Anmälan skall göras inom sju kalenderdagar från denna tidpunkt.

Arbetsgivare med minst femtio anställda skall vidare lämna uppgift om sjukdomsfall som har gett arbetstagare hos honom rätt till sjuklön. En sådan uppgift skall lämnas skriftligen till Riksförsäkringsverket. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket får föreskriva att uppgifter i stället skall lämnas till försäkringskassan samt att uppgifterna får lämnas med hjälp av automatisk databehandling. Uppgift som avses i detta stycke skall lämnas senast vid utgången av den kalendermånad som följer efter den under vilken sjuklöneperioden löpte ut.

Om anmälningsskyldighet vid inträffad arbetsskada finns föreskrifter i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

13 §²

Den allmänna försäkringskassan kan, efter skriftlig ansökan, besluta om särskilt högriskskydd för en arbetstagare som är försäkrad för sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Ett sådant beslut får meddelas endast om den sökande har en sjukdom som under en tolv månadersperiod

Den allmänna försäkringskassan kan, efter skriftlig ansökan, besluta om särskilt högriskskydd för en arbetstagare som är försäkrad för sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Ett sådant beslut får meddelas om den sökande har en sjukdom som under en tolv månadersperiod

¹ Senaste lydelse 1998:1753. Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

² Senaste lydelse 1999:817.

1. kan antas medföra ett större antal sjukperioder, eller
2. medför risk för en eller flera längre sjukperioder.

För den som avses i första stycket 1 skall 15 och 16 §§ tillämpas på sökanden och dennes arbetsgivare. För den som avses i första stycket 2 skall endast 16 § tillämpas.

Ett beslut enligt första stycket skall meddelas av den försäkringskassa som anges i 25 § och avse den sökandes samtliga anställningar *samt* gälla från och med den kalendermånad då ansökan gjordes hos försäkringskassan eller från och med den senare kalendermånad som anges i beslutet. *Beslutet* gäller till och med den dag som anges i beslutet eller, om det finns särskilda skäl, tills vidare. Beslutet skall upphävas om villkoret enligt första stycket andra meningen 1 eller 2 inte längre är uppfyllt. Om beslutet upphävs skall försäkringskassan på lämpligt sätt underrätta arbetsgivaren om detta.

1. kan antas medföra ett större antal sjukperioder, eller
2. medför risk för en eller flera längre sjukperioder.

Ett beslut som avses i första stycket får även meddelas för en sjukperiod när den sökande som givare av biologiskt material enligt lagen (1995:831) om transplantation m.m. har rätt till sjuklön till följd av ingrepp för att ta till vara det biologiska materialet eller förberedelser för sådant ingrepp.

För den som avses i första stycket 1 *och andra stycket* skall 15 och 16 §§ tillämpas på sökanden och dennes arbetsgivare. För den som avses i första stycket 2 skall endast 16 § tillämpas.

Ett beslut enligt första *och andra styckena* skall meddelas av den försäkringskassa som anges i 25 § och avse den sökandes samtliga anställningar. *Ett beslut enligt första stycket skall* gälla från och med den kalendermånad då ansökan gjordes hos försäkringskassan eller från och med den senare kalendermånad som anges i beslutet. *Detta beslut* gäller till och med den dag som anges i beslutet eller, om det finns särskilda skäl, tills vidare. Beslutet skall upphävas om villkoret enligt första stycket andra meningen 1 eller 2 inte längre är uppfyllt. Om beslutet upphävs skall försäkringskassan på lämpligt sätt underrätta arbetsgivaren om detta.

14 §

En arbetstagare som har gjort ansökan enligt 13 § är skyldig att genomgå undersökning av läkare eller tandläkare och att ge in utlåtande över undersökningen, om försäkringskassan finner att det behövs för ärendets bedömning. För arbetstagarens utgifter för undersökningen och för utlåtande över

En arbetstagare som har gjort ansökan enligt 13 § *första stycket* är skyldig att genomgå undersökning av läkare eller tandläkare och att ge in utlåtande över undersökningen, om försäkringskassan finner att det behövs för ärendets bedömning. För arbetstagarens utgifter för undersökningen och för

undersökningen lämnas ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring i enlighet med vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket föreskriver.

utlåtande över undersökningen lämnas ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring i enlighet med vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket föreskriver.

Prop. 2001/02:9

15 §³

Om ett beslut enligt 13 § första stycket 1 gäller för arbetsgivaren utges sjuklön till arbetstagaren även för dag som avses i 6 § första stycket 1.

Om ett beslut enligt 13 § första stycket 1 *eller andra stycket* gäller för arbetsgivaren utges sjuklön till arbetstagaren även för dag som avses i 6 § första stycket 1.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande beträffande sjuklön som avser tid före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 1997:569.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Försäkringskassan skall besluta om återbetalning enligt 22 § och om återbetalning av bostadsbidrag som i övrigt har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Om det finns särskilda skäl för det får kassan efterge krav på återbetalning helt eller delvis. Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens och dennes medsökandes förmåga att kunna betala tillbaka bidraget. *Om dessa inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt denna lag eller medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter till grund för bedömningen av rätten till bostadsbidrag, får kravet på återbetalning inte efterges.*

Föreslagen lydelse

28 §¹

Försäkringskassan skall besluta om återbetalning enligt 22 § och om återbetalning av bostadsbidrag som i övrigt har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Om det finns särskilda skäl för det får kassan efterge krav på återbetalning helt eller delvis. Vid bedömning av om sådana skäl föreligger skall särskilt beaktas sökandens och dennes medsökandes förmåga att kunna betala tillbaka bidraget. *För att rätten till eftergift skall kunna prövas skall skyldigheten enligt 24 § att anmäla ändrade förhållanden ha fullgjorts av sökanden och dennes medsökande. Om de inte har anmält ändrade förhållanden kan eftergift ändå prövas om de skäligen inte borde ha insett att de var skyldiga att göra en sådan anmälan. Om sökanden eller dennes medsökande medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter till grund för bedömningen av rätten till bostadsbidrag, får kravet på återbetalning inte efterges.*

Vid en senare utbetalning av bostadsbidrag eller annan ersättning som skall betalas ut av allmän försäkringskassa till någon som skall betala tillbaka bidrag enligt första stycket får kassan hålla inne ett skäligt belopp i avräkning på vad som har lämnats för mycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. De nya bestämmelserna skall dock tillämpas på bostadsbidrag som lämnats från och med den 1 januari 2000.

¹ Senaste lydelse 1999:246.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Avgiften beräknas dels på sådan inkomst av anställning som avses i 2 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension, dels på sådan inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. nämnda lag om den enskilde är skattskyldig för inkomsten enligt inkomstskattelagen (1999:1229). Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall avdrag göras för kostnader som arbetstagaren har haft i arbetet i den utsträckning kostnaderna, minskade med erhållen kostnadsersättning, överstiger ettusen kronor.

Vid beräkning av avgiften bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av inkomsterna överstiger 8,07 gånger det *förhöjda prisbasbeloppet som anges i 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring*. Därvid skall i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

Vid beräkning av avgiften bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av inkomsterna överstiger 8,07 gånger det *för året gällande inkomstbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om inkomstgrundad ålderspension*. Därvid skall i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

Avgiften avrundas till närmast hela hundratal kronor. Avgift som slutar på 50 kronor avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002 och tillämpas första gången vid 2003 års taxering.

¹ Senaste lydelse 1999:1288.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

Prop. 2001/02:9

Häri genom föreskrivs att 4, 8 och 9 §§ lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Vid beräkning av avgift på ersättning enligt 2 § skall det bortses från en försäkrads inkomster som överstiger 8,07 *förhöjda prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring* i följande ordning:

1. ersättningar enligt 2 § 1 som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
2. annan inkomst av annat förvärvsarbete,
3. ersättningar enligt 2 § som utgör inkomst av anställning,
4. annan inkomst av anställning.

Vid beräkning av avgift på ersättning enligt 2 § skall det bortses från en försäkrads inkomster som överstiger 8,07 *gånger det för året gällande inkomstbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension* i följande ordning:

1. ersättningar enligt 2 § 1 som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
2. annan inkomst av annat förvärvsarbete,
3. ersättningar enligt 2 § som utgör inkomst av anställning,
4. annan inkomst av anställning.

8 §²

Fördelningen av avgiften skall göras enligt följande. Den andel som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension för samma år förs till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning enligt 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Återstoden förs till Första-Fjärde AP-fonderna för förvaltning enligt lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder).

Fördelningen av avgiften skall göras enligt följande. Den andel som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension för samma år förs till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning enligt 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Återstoden förs, *efter avstämning gentemot Riksgäldskontoret enligt 9 §*, till Första-Fjärde AP-fonderna för förvaltning enligt lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder).

Regeringen skall för varje år fastställa andelarna efter förslag från Riksförsäkringsverket.

¹ Senaste lydelse 1999:968.

² Senaste lydelse 2000:198.

Slutlig avstämning av avgifterna skall göras året efter fastställelseåret. Den skillnad som framkommer mellan beräknade belopp och de belopp som slutligt framräknas för det aktuella året skall regleras i samband med att storleken på de preliminära avgifterna bestäms. Det belopp som skall regleras gentemot Riksgäldskontoret beräknas med sådan *avkastning* som anges i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och det belopp som skall regleras gentemot Första–Fjärde AP-fonderna med sådan ränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483).

Slutlig avstämning av avgifterna skall göras året efter fastställelseåret. Den skillnad som framkommer mellan beräknade belopp och de belopp som slutligt framräknas för det aktuella året skall regleras *gentemot Riksgäldskontoret i samband med en kommande preliminär överföring och gentemot Första–Fjärde AP-fonderna* i samband med att storleken på de preliminära avgifterna bestäms. Det belopp som skall regleras gentemot Riksgäldskontoret beräknas med sådan *ränta* som anges i *avtal som avses* i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och det belopp som skall regleras gentemot Första–Fjärde AP-fonderna med sådan ränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483).

Med fastställelseår avses detsamma som enligt 1 kap. 8 § första stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
 2. Bestämmelsen i 4 § tillämpas första gången på avgifter som beräknas för år 2002.
 3. Bestämmelsen i 9 § tillämpas första gången vid avstämningen år 2002.

³ Senaste lydelse 2000:198.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att 6 och 7 §§ lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Den andel av influtna ålderspensionsavgifter som beräknas utgöra avgifter för inkomster som överstiger 8,07 *förhöjda prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring* skall föras till staten.

Den andel av influtna ålderspensionsavgifter som beräknas utgöra avgifter för inkomster som överstiger 8,07 *gånge det för året gällande inkomstbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension* skall föras till staten.

Den andel av avgifterna som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension för samma år skall föras till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning.

Återstoden av avgifterna skall föras till Första–Fjärde AP-fonderna för förvaltning enligt lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder).

7 §

Beräknade andelar av ålderspensionsavgifter enligt 6 § skall stämmas av mot de slutliga avgifter som avser fastställda pensionsrätter *och pensionspoäng samt inkomster som överstiger 8,07 förhöjda prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring*.

Beräknade andelar av ålderspensionsavgifter enligt 6 § skall stämmas av mot de slutliga avgifter som avser fastställda pensionsrätter *för premiepension och inkomster som överstiger 8,07 gånge det för året gällande inkomstbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension*.

Skillnaden mellan beräknade belopp och de belopp som slutligt framräknas för det aktuella året skall regleras vid en kommande överföring.

Medel som regleras gentemot staten skall beräknas med sådan ränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483). Medel som regleras gentemot Riksgäldskontoret skall beräknas med sådan ränta som anges i avtal som avses i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002 och tillämpas första gången på avgifter som beräknas för år 2002.

2.9 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringslagen
(1999:799)

Prop. 2001/02:9

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 och 6 §§ socialförsäkringslagen (1999:799) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

5 §¹

Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som inte är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Om dygnsvilan inte tillbringas i Sverige, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt arbetar. Är den enskilde sjöman skall ärendet, om det inte avser pension, avgöras av Västra Götalands läns allmänna försäkringskassa.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av *Stockholms läns allmänna försäkringskassa*.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av

1. Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller pension, yrkesskadelivränta eller livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, och

2. Stockholms läns allmänna försäkringskassa i övriga fall.

6 §

Ärenden som gäller personer vilka har rätt till förmåner som familjemedlemmar skall alltid avgöras av samma försäkringskassa som skall avgöra ett ärende angående den från vilken de härleder rätten till förmåner.

Ett ärende, som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av *Stockholms läns allmänna försäkringskassa*.

Ett ärende, som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av

1. Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller

¹ Senaste lydelse 2000:1403.

pension, yrkesskadelivränta eller livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, och Prop. 2001/02:9
2. Stockholms läns allmänna försäkringskassa i övriga fall.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 och 6 §§ socialförsäkringslagen (1999:799) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

5 §¹

Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som inte är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Om dygnsvilan inte tillbringas i Sverige, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt arbetar. Är den enskilde sjöman skall ärendet, om det inte avser pension, avgöras av Västra Götalands läns allmänna försäkringskassa.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av

1. Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller pension, yrkesskadelivränta eller livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, och

2. Stockholms läns allmänna försäkringskassa i övriga fall.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av

1. Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller pension, sjukersättning, aktivitetsersättning, yrkesskadelivränta eller livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring, och

2. Stockholms läns allmänna försäkringskassa i övriga fall.

6 §²

Ärenden som gäller personer vilka har rätt till förmåner som familjemedlemmar skall alltid avgöras av samma försäkringskassa som skall avgöra ett ärende angående den från vilken de härleder rätten till förmåner.

Ett ärende, som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av

Ett ärende, som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av

¹ Senaste lydelse se lagförslag 2.9.

² Senaste lydelse se lagförslag 2.9.

1. Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller pension, yrkesskadelivränta eller livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring, och

2. Stockholms läns allmänna försäkringskassa i övriga fall.

1. Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller pension, sjukersättning, aktivitetsersättning, yrkesskadelivränta eller livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring, och

2. Stockholms läns allmänna försäkringskassa i övriga fall.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2003.

24-timmarsmyndighet

Regeringen redovisade i propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136) riktlinjer för och kraven på den framtida statliga förvaltningen. Vad avser informationsteknikens användning anförde regeringen i propositionen bl.a. att statsförvaltningen bör, med beaktande av integritets- och säkerhetsaspekter, ta till vara informationsteknikens möjligheter att förenkla och förbättra kontakterna för medborgare och företag med myndigheterna.

I prop. 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla slår regeringen bl.a. fast att

- den statliga förvaltningen bör vara ett föredöme som aktiv användare av informationsteknik i den egna verksamheten och i samverkan med företag och medborgare,
- utvecklingen av s.k. 24-timmarsmyndigheter som är elektroniskt tillgängliga för informationshämtande och ärendehantering bör stimuleras,
- för att öka tilliten hos dem som skall utnyttja den nya tekniken bör hög säkerhet garanteras i den elektroniska kommunikationen mellan myndigheter, företag och medborgare,
- det är angeläget att snabbt få till stånd för statsförvaltningen gemensamma säkerhetslösningar som innefattar system för hantering av elektroniska signaturer, samt att
- det inom socialförsäkringens administration finns ett stort behov av modernisering av IT-stödet.

Vidare konstaterar regeringen i propositionen att ett par förslag i det utvecklingsprogram som Riksförsäkringsverket presenterat är särskilt viktiga. Det ena är att huvuddelen av ärendehandläggningen skall ges nytt IT-stöd som skall medverka till att förkorta handläggningstiderna och förbättra kvaliteten i försäkringskassornas beslutsunderlag. Det andra är att allmänhetens möjligheter till självbetjäning via ett utvecklat IT-stöd hos försäkringskassorna avses gradvis komma att öka inom olika försäkringsområden.

Regeringen har även i augusti 2000 presenterat ett handlingsprogram, En förvaltning i demokratins tjänst – ett handlingsprogram, för IT-utvecklingen inom förvaltningen som riktar sig till verksamheter och anställda inom statlig förvaltning.

Introduktionen av självbetjäningstjänster inom socialförsäkringsadministrationen aktualiserar en analys av behovet av ny lagstiftning eller annan normgivning inom såväl socialförsäkringen som andra områden, exempelvis förvaltningsrätten. De områden som därvid är centrala är de tilltänkta interaktiva tjänsterna och de till dessa knutna funktioner som bl.a. innebär direktåtkomst till olika personregister inom förvaltningen. Arbetet med dessa frågor och med att utforma förslag till ny lagstiftning bedrivs i projektform inom socialförsäkringsenheten i Socialdepartementet. I projektet har utarbetats förslag till lagstiftning som redovisats i Promemoria om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen (dnr S2001/6128/SF). Promemorian har remissbehandlats och finns tillgänglig på regeringens hemsida

Ersättning till levande donatorer av organ och vävnader

Landstingsförbundet har i skrivelser den 21 maj 1997 och 23 april 1999 (dnr S97/4520/F) hemställt att regeringen vidtar erforderliga åtgärder för att tillmötesgå behovet av en annan finansiär än i dag vad gäller sjuklön till personer som donerar organ. Riksförbundet för Njursjuka har i skrivelser till Socialdepartementet den 13 augusti 1999, 4 februari 2000 och 14 december 2000 begärt att ersättningssystemet ändras så att full ersättning ges till levande donatorer i samband med donationsingrepp för förlorad arbetsförtjänst och andra kostnader som är relaterade till donationsingreppet. Socialdepartementet har inhämtat yttrande (dnr S1999/6569/SF) över skrivelserna från Landstingsförbundet och Riksförbundet för Njursjuka från Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen.

Regeringens förslag har beretts i samråd med Landstingsförbundet.

Uppgiftsskyldigheten för arbetsgivare om sjukdomsfall som har gett rätt till sjuklön

I en skrivelse (dnr S2001/3073/SF) till Socialdepartementet den 5 april 2001 begär Riksförsäkringsverket att arbetsgivares skyldighet att lämna uppgift om sjukdomsfall som gett rätt till sjuklön skall upphöra fr.o.m. 2002. Verket föreslår vidare att Statistiska centralbyrån får i uppdrag att bli insamlande myndighet för all statistik om sjuklön. Riksförsäkringsverket skall dock fortsätta att vara statistikansvarig myndighet. Förslaget innebär att nuvarande system med sjuklöneaviseringar från arbetsgivare helt upphör och i stället ersätts med ett renodlat statistiksystem. Ärendet har beretts inom Regeringskansliet.

Fördjupad bedömning av sjukpenningrätten

I juni 1999 beslutade regeringen om direktiv (dir. 1999:54) som gav en särskild utredare i uppdrag att göra en analys av sjukförsäkringen. Utredningen (S 1999:11) antog namnet Sjukförsäkringsutredningen. I augusti 2000 överlämnades delbetänkandet Sjukförsäkring – basfakta och utvecklingsmöjligheter (SOU 2000:72) och i december 2000 överlämnades slutbetänkandet Sjukfrånvaro och sjukskrivning (SOU 2000:121).

I december 2000 beslutade regeringen om direktiv (dir. 2000:92) som gav en utredare i uppdrag att göra en handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet. Vid översynen skall bl.a. de förslag som lämnats av Sjukförsäkringsutredningen behandlas. Utredningen (S 2000:07) antog namnet Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet. I februari 2001 överlämnades en första delrapport Handlingsplanens uppläggning och inriktning. I juni 2001 överlämnades delrapporten Punkter i en handlingsplan som främst behandlar åtgärder på kort sikt. Rapporten finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2001/6318/SF) samt på utredningens hemsida www.sjukforsakring.gov.se. Senast den 15 december 2001 skall utredaren i en slutrapport redovisa åtgärder på längre sikt.

I budgetunderlaget för 2002–2004 föreslår Riksförsäkringsverket (dnr S2001/1890/SF) att den lagreglerade detaljutformningen av försäkringskassans arbete med den fördjupade bedömningen tas bort.

Sjukförsäkringsutredningens slutsats av Riksförsäkringsverkets utvärdering är att den ”tvångsmässiga” prioriteringen av generella insatser till en viss tidpunkt fått till följd att resurser inte kunnat användas på ett optimalt sätt. Utredningen anser därför att detaljregleringen av formerna för försäkringskassans bedömning av enskilda fall skall tas bort.

Utredningen Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet anser att bestämmelserna om fördjupad bedömning inte kan efterlevas och inte heller fyller något större behov och att den därför bör upphävas.

Sjukförsäkringsutredningens betänkanden har remissbehandlats och remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (dnr S2000/5104/SF och S2000/8461/SF).

Eftergift av bostadsbidrag

Riksdagen beslutade med anledning av propositionen Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag m.m. (prop. 1998/99:77, bet. 1998/99:BoU9 rskr. 1998/99:186) att ändra 28 § bostadsbidragslagen (BOL). Syftet var att öka möjligheterna för bidragstagare med återbetalningsskyldighet av bostadsbidrag att beviljas eftergift med betalningen. Undersökningar som Riksförsäkringsverket (RFV) har gjort visar att syftet inte uppnåtts. Regeringen gav därför i mars 2001 RFV i uppdrag att utreda frågan om en vidgning av möjligheten att få sin rätt till eftergift prövad. RFV överlämnade skrivelsen RFV Anser 2001:2 Reglerna om eftergift för bostadsbidrag – förslag från RFV den 1 juni 2001. Skrivelsen har remissbehandlats. Regeringens förslag överensstämmer i huvudsak med RFV:s förslag. RFV har i skrivelsen till regeringen också föreslagit ytterligare förändringar inom eftergiftshanteringen. Regeringen avser inte att lägga några sådana förslag.

Indexering av efterlevandepensioner

I propositionen Anpassning i ålderspensionssystemet inför 2001, m.m. (prop. 1999/2000:138) föreslogs att ATP i form av ålderspension skulle följsamhetsindexeras från och med 2002. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionen (bet. 2000/01:SfU4, rskr. 2000/01:11). Inom Regeringskansliet har uppmärksamats att lagen har fått en för vid tolkning. Förslaget innebär en rättelse av tidigare beslut.

Statlig ålderspensionsavgift

Riksförsäkringsverket har i en skrivelse som inkom till regeringen den 15 januari 2001 (dnr S2001/295/SF) föreslagit att regleringen av den statliga ålderspensionsavgiften gentemot Riksgäldskontoret skall göras på samma sätt som sker med de ålderspensionsavgifter som betalas enligt socialavgiftslagen (2000:980), dvs. i april månad samma år som avstäm-

ningen görs. Förslaget har beretts inom Regeringskansliet och i samråd med Riksförsäkringsverket. Prop. 2001/02:9

Det förhöjda prisbasbeloppet

Förslagen till ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift och lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter, avseende det belopp som beräkningarna skall göras utifrån har beretts inom Regeringskansliet. Förslagen är en följd av tidigare ställningstagande i proposition 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m.

Ändrad forumregel

Regeringen beslutade den 29 mars 2001 att Stockholms läns allmänna försäkringskassas utlandskontors pensionsverksamhet skall omlokaliseras till Gotlands läns allmänna försäkringskassa. Verksamheten skall från och med den 1 januari 2002 bedrivas på Gotland.

Till grund för beslutet låg Organisationskommitténs (S 2000:04) skrivelse Utlokalisering av verksamhet till försäkringskassan i Gotlands län med anledning av strukturomvandling inom Försvarmakten (dnr S2000/8416/SF).

I organisationskommitténs skrivelse uppmärksammades bl.a. att vissa författningsändringar behövde vidtas i samband med omlokaliseringen av verksamheten vid utlandskontoret.

I en i Socialdepartementet den 21 maj 2001 upprättad promemoria angavs förslag till sådana förändringar i lagstiftningen som bedömdes nödvändiga för att Gotlands läns allmänna försäkringskassa från och med den 1 januari 2002 skall vara behörig att avgöra utlandsärenden i enlighet med regeringsbeslutet. Promemorian har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (dnr S2001/4762/SF).

4 Försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen

Bakgrund

I Riksförsäkringsverkets utvecklingsprogram har utarbetats en Internetstrategi med riktlinjer för interaktiva självbetjäningstjänster. Avsikten är att självbetjäningstjänster inledningsvis skall införas inom föräldraförsäkringen, närmare bestämt förmånsslagen föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

Naturligtvis är avsikten att möjligheterna att kunna göra personliga besök hos försäkringskassan eller skicka brev eller ringa skall kvarstå för dem som inte önskar eller har möjlighet att utnyttja självbetjäningstjänsten. Försäkringskassornas serviceskyldighet och myndighetsutövning gäller således alla försäkrade. Vid utformningen av verksamheten med

självbetjäningstjänst är det också viktigt att beakta de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av målen för handikappolitiken enligt lagen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken.

Möjligheterna till självbetjäning inom föräldraförsäkringen skall enligt Internet-strategin inbegripa

- tillgång via Internet till individ/familjeanpassad information,
- möjlighet att via Internet följa ett ärende och ta del av viktig status, samt
- möjlighet att skapa ansökningar elektroniskt och skicka dessa via Internet till försäkringskassan.

Genomförandet i full skala av möjligheten till självbetjäning inom föräldraförsäkringen planeras ske vid årsskiftet 2002/2003. Dessförinnan skall dock en försöksverksamhet genomföras i olika omgångar. Den första omgången beräknas starta vid årsskiftet 2001/2002.

På uppdrag av regeringen har Statskontoret i rapporten 24-timmarsmyndigheten – förslag till kriterier för statlig elektronisk förvaltning i medborgarnas tjänst (2000:21) lämnat förslag till kriterier för begreppet 24-timmarsmyndighet. Statskontorets slutsats i rapporten är att kriterierna primärt skall ta fasta på myndigheternas manifesterade förmåga till elektronisk tjänsteinteraktivitet visavi medborgare och företag. I begreppet 24-timmarsmyndighet ligger enligt Statskontoret även ett antal andra funktioner, såsom lämnande av information om myndigheten och de ansvarsområden den administrerar. Dessa typer av tjänster tillhandahålls av såväl Riksförsäkringsverket som försäkringskassorna redan i dag genom de hemsidor som är tillgängliga via Internet. Den centrala funktionen inom begreppet 24-timmarsmyndighet är dock möjligheten till interaktiva tjänster som inbegriper såväl lämning och hämtning av individorienterad information som inledande och annan hantering av ärenden. Ett samlingsbegrepp för den sistnämnda funktionen kan sägas vara självbetjäningstjänster.

Självbetjäningstjänsten inom föräldraförsäkringen skall omfatta möjligheter för de försäkrade att via en hemsida få tillgång till allmän information om de olika förmånerna. Det skall därvid finnas möjligheter till interaktiv simulering av olika uttag etc. utifrån förutsättningar angivna av den försäkrade. De försäkrade skall ha tillgång till individorienterad information om tillgängligt antal dagar att ta ut, anmäld årsinkomst etc. som hämtas från socialförsäkringsregister. Även den individorienterade informationen kommer att kunna användas av den försäkrade i olika simuleringsprogram. Dessa kommer bl.a. att innebära förbättrade möjligheter för individen att exempelvis överblicka och planera ett uttag av föräldraledighet. Dessutom kommer den individorienterade informationen att kunna användas på så sätt att registrerade uppgifter automatiskt läggs in i elektroniska blanketter för försäkran m.m. En försäkrad skall således också kunna göra anmälan om uttag av förmåner och lämna in s.k. försäkran för föräldrapenning respektive tillfällig föräldrapenning direkt via Internet och därvid använda sig av olika hjälpfunktioner som underlättar detta.

Syftet med den föreslagna lagen om försöksverksamhet är att i rättsligt hänseende möjliggöra en försöksverksamhet med användning av självbetjäningstjänster inom föräldraförsäkringen under tiden fram till dess att

en fullskaleverksamhet inleds. Genom försöksverksamheten erhålls ett underlag såväl för teknisk och innehållsmässig utveckling av självbetjäningstjänsterna som för den lagstiftning som skall ligga till grund för de självbetjäningstjänster som kommer att vara tillgängliga för alla. Av naturliga skäl bör en sådan lagstiftning om försöksverksamhet inte innebära en alltför ingående reglering fastslagen i lag. Analysen till grund för förslagen har inriktats på att identifiera de nödvändiga förändringar av lagstiftningen som måste komma till stånd för att försöksverksamheten skall kunna inledas. Den av regeringen tilltänkta utvecklingen när det gäller tillskapande av 24-timmarsmyndigheter i full skala torde emellertid påkalla ett mer övergripande lagstiftningsarbete, inte minst när det gäller förvaltningsrätten.

4.1 Lagens tillämpningsområde m.m.

Regeringens förslag: Försöksverksamheten med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen skall omfatta förmånerna föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om vilka som skall erbjudas att delta i försöksverksamheten och omfattningen i övrigt. Försöksverksamheten skall pågå under 2002.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett par av remissinstanserna efterfrågar klarlägganden av vad som ligger i begreppet 24-timmarsmyndighet i 1 §. *Brottsförebyggande rådet (BRÅ)* ifrågasätter om begreppet 24-timmarsmyndighet är relevant för det slag av myndighetsservice som Internet-tjänsterna omfattar. *Gävle tingsrätt* anser att 1 § andra stycket i den föreslagna lagen bör förtydligas vad beträffar den angivna ramen för försöksverksamheten. *Riksförsäkringsverket (RFV)* tillstyrker förslaget. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* har ingen invändning mot förslaget. Några remissinstanser har ifrågasatt den föreslagna tidsramen för försöksverksamheten.

Skälen för regeringens förslag: Uttrycket 24-timmarsmyndighet används relativt allmänt som beteckning för olika nätbaserade tjänster som tillhandahålls eller kommer att tillhandahållas allmänheten av den offentliga förvaltningen. Inom ramen för begreppet ligger såväl tillhandahållande av information som av s.k. självbetjäningstjänster med möjligheter att göra ansökan etc. via Internet. Vid utformningen av den föreslagna lagen om försöksverksamhet har Statskontorets ovan nämnda rapport med förslag till kriterier för begreppet beaktats. Några mer fasta avgränsningar av uttrycket synes inte vara möjliga att göra utifrån Statskontorets redovisning i rapporten. Det finns dessutom goda skäl att tro att utvecklingen inte är avslutad när det gäller vilka former myndigheternas användning av Internet-baserade tjänster kommer att få. I den föreslagna lagen preciseras emellertid i 4 § att försöksverksamheten med 24-timmarsmyndighet omfattar vissa i lagen direkt angivna tjänster och detta utgör i förevarande fall ramen för verksamheten. Med hänsyn härtill och då den föreslagna lagen endast omfattar en begränsad försöksverksamhet

ter det sig inte lämpligt att i lagtext nu närmare precisera själva begreppet 24-timmarsmyndighet.

Det måste bedömas som angeläget att de riktlinjer regeringen slagit fast i propositionerna Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136) och Ett informationssamhälle för alla (prop. 1999/2000:86) kan komma till uttryck i den offentliga förvaltningen inom en relativt snar framtid. Avsikten är att interaktiva självbetjäningstjänster vid årsskiftet 2002/2003 skall införas i full skala inom föräldraförsäkringen, närmare bestämt inom förmånslagen föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Med hänsyn härtill är det nödvändigt att försöksverksamhet dessförinnan kan påbörjas vid en sådan tidpunkt att en utvärdering av denna kan ligga till grund för lagstiftning avseende fullskaleverksamheten. Utifrån detta perspektiv erfordras att försöksverksamheten påbörjas redan vid kommande årsskifte och avslutas den 31 december 2002, när fullskaleverksamheten är tänkt att starta. Lagen om försöksverksamheten bör således träda i kraft den 1 januari 2002 och gälla till och med den 31 december samma år.

Såvitt kan bedömas kommer försöksverksamheten att vara begränsad till någon eller några försäkringskassor. Även andra begränsningar vad avser kretsen försäkrade som kan delta i försöksverksamheten eller på annat sätt kan komma att bli aktuella. Hur urvalet deltagare etc. skall bestämmas kan emellertid inte för närvarande överblickas. Det får därför ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att genom föreskrifter närmare precisera detta. Enligt regeringens uppfattning innebär den i promemorian föreslagna lagtexten tillräckliga möjligheter att definiera de olika grupper av försäkrade som skall erbjudas att vara deltagare i verksamheten. Lagtexten har utformats så att det klargörs att vissa grupper av försäkrade kan väljas ut att erbjudas att delta i verksamheten.

Naturligtvis är avsikten att medverkan i försöksverksamheten skall vara frivillig.

4.2 Definition av elektroniskt dokument

Regeringens förslag: Med ett elektroniskt dokument avses enligt den föreslagna lagen en upptagning som gjorts med hjälp av automatiserad behandling och vars innehåll och utställare kan verifieras genom ett visst tekniskt förfarande enligt vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås en definition som inte innehåller några krav på att innehåll och utställare skall kunna verifieras genom ett visst tekniskt förfarande.

Remissinstanserna: *Gävle tingsrätt* och *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* har ingen erinran mot förslaget. *Statskontoret* påtalar behovet av att i en gemensam lagstiftning fastställa en definition av elektroniska dokument. *Riksförsäkringsverket (RFV)* och *Riksskatteverket (RSV)* avstyrker förslaget med hänvisning till att den föreslagna definitionen saknar villkoret att dokumentets innehåll och utställaren skall kunna verifieras genom ett visst tekniskt förfarande och därigenom av-

viker från annan nu gällande lagstiftning där detta villkor ingår i definitionen för elektroniskt dokument. Verken föreslår att begreppet elektronisk handling i stället skall användas. RSV hänvisar i den delen till IT-utredningens förslag (SOU 1996:40). *Post- och telestyrelsen (PTS)* anför att det efter Datastraffrättsutredningens betänkande (SOU:1992:110) och IT-utredningens betänkande (SOU 1996:40) funnits ett brett samförstånd om att en sammanställning av uppgifter skall betecknas som dokument bara när sammanställningen är fixerad eller låst. Med fixerad avses att innehållet inte eller endast med svårighet kan ändras. Dokumentbegreppet kan även få betydelse för bedömningar vid tillämpning av brottsbalken och tryckfrihetsförordningen. *PTS* föreslår att det vid den fortsatta beredningen av promemorian övervägs att ansluta till begreppet handling i stället för att använda termen elektroniskt dokument. *Premiepensionsmyndigheten (PPM)* konstaterar att det i 13 kap. 3 § andra stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) angetts en definition för begreppet elektroniskt dokument som motsvarar den i promemorian föreslagna definitionen, utom såtillvida att det i LIP inte anges att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om det tekniska förfarandet för uppgiftslämnandet eller förfarandet i övrigt. *PPM* anser inte att det är motiverat att införa en annan definition av begreppet än den som redan finns i en av socialförsäkringsadministrationens egna lagar. *Kalmar läns allmänna försäkringskassa* anser det vara mindre tillfredsställande att den föreslagna definitionen avviker från vad som anges i tullagen och att en gemensam begreppsapparat bör eftersträvas inom den offentliga sektorn.

Skälen för regeringens förslag: Försöksverksamheten med självbetjäningstjänst skall baseras på en hemsida på Internet som disponeras av Riksförsäkringsverket. Det förutsätter att deltagarna vid användandet av tjänsten använder sig av viss programvara m.m., som utvecklats inom Riksförsäkringsverket. Det behov av avgränsning som följer av detta bör lagtekniskt lösas genom en regel om att kommunikationen från den försäkrade till försäkringskassan inom ramen för självbetjäningstjänsten skall ske genom *elektroniskt dokument* så som det definieras i lagen om försöksverksamhet.

Som påtalats av ett flertal remissinstanser avviker den i promemorian föreslagna definitionen från ett antal definitioner av elektroniskt dokument som återfinns i nu gällande lagstiftning, bl.a. i tullagen (2000:1281). Enligt 2 § tullagen avses med ett elektroniskt dokument en upptagning som har gjorts med hjälp av automatisk databehandling och vars innehåll och utställare kan verifieras genom ett visst tekniskt förfarande. *PTS* har vidare gjort gällande att det efter Datastraffrättsutredningens betänkande (SOU 1992:110) och IT-utredningens betänkande (SOU 1996:40) råder ett brett samförstånd om att en elektronisk sammanställning av uppgifter skall betecknas som dokument bara när sammanställningen är fixerad eller låst, dvs. det skall finnas vissa möjligheter till kontroll av huruvida dokumentet förvanskats efter det att utställaren signerat det. Det är enligt regeringens uppfattning givetvis eftersträvävärt att i så hög grad som möjligt uppnå en enhetlighet när det gäller definitioner av det aktuella slaget.

Här bör också beaktas frågan om det i sig är lämpligt att vid användning av Internet-baserade tjänster hos myndigheter över huvud taget

godta mindre säkra former för identifiering och säkring av dokumentets äkthet än vad som är fallet med elektroniska signaturer. Justitiekanslern har i sitt remissyttrande med hänvisning till rättssäkerhetsskäl bestämt motsatt sig att andra lösningar än elektroniska signaturer skall kunna tillämpas. När det gäller metod för säkring av identitet hos den som ansöker om förmåner etc. via Internet är olika alternativ tänkbara. Vilken säkerhetsnivå som bör krävas i det enskilda fallet måste dock vara avhängigt av bl.a. vilken karaktär som det aktuella dokumentet har och vilka risker som en lägre säkerhetsnivå än användande av elektroniska signaturer kan medföra. Efter övervägande av bl.a. Justitiekanslerns synpunkter i frågan har regeringen gjort den bedömningen att när elektroniska dokument används inom ramen för den aktuella försöksverksamheten, så bör elektroniska signaturer användas för säkring av identitet och som skydd mot förvanskning. Därmed bortfaller det i promemorian beaktade skälet att föreslå att lagen om försöksverksamhet skulle innehålla en annan definition av begreppet elektroniskt dokument än vad som anges i annan nu gällande lagstiftning.

Sammanfattningsvis anser regeringen mot bakgrund av det anförda att en annan lösning än den som föreslagits i promemorian bör väljas. I lagen om försöksverksamhet bör således begreppet elektroniskt dokument definieras som en upptagning som gjorts med hjälp av automatiserad behandling och vars innehåll och utställare kan verifieras genom ett visst tekniskt förfarande enligt vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. På så sätt uppnås den av ett flertal remissinstanser efterfrågade enhetligheten vad avser definitionen av elektroniskt dokument. Vilken programvara m.m. som skall användas bör av naturliga skäl inte preciseras i lag. Det får således ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att närmare föreskriva vilka villkor för det tekniska förfarandet för uppgiftslämnandet och om förfarandet i övrigt som skall gälla.

4.3 Inkommen handling

Regeringens förslag: Ett elektroniskt dokument skall i förvaltningsrättslig mening anses ha kommit in till försäkringskassan, när det anlänt till den del av Riksförsäkringsverkets system för automatiserad behandling som försäkringskassan har anvisat som mottagningsställe för elektroniska dokument.

Promemorians förslag: Överensstämmer i princip med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som uttalat sig i frågan tillstyrker förslaget. *Riksskatteverket (RSV)* avstyrker förslaget med motiveringen att det är tekniskt möjligt att genom den använda tekniken fastställa tidpunkten för inkommande och att bestämmelsen i 10 § förvaltningslagen är ”tillräcklig för den planerade försöksverksamheten”. Verket har i sitt yttrande hänvisat till uttalanden i prop. 1996/97:100 Ett nytt system för skattebetalningar, m.m. s. 461 f.f. *Post- och telestyrelsen (PTS)* föreslår i sitt remissyttrande med hänvisning till rättssäkerhetsskäl att det i lagen anges att den enskilde skall erhålla en elektronisk kvittens på att denne ingett ett elektroniskt dokument. *Justitiekanslern (JK)* redo-

visar i sitt remissyttrande uppfattningen att vid en tillämpning av tryckfrihetsförordningens regler om allmänna handlingar, så måste ett elektroniskt dokument anses inkommet även till RFV när det anländer till verkets server. *Riksförsäkringsverket (RFV)* gör emellertid i sitt yttrande gällande motsatt uppfattning,

Skälen för regeringens förslag: I 10 § förvaltningslagen (1986:223) ges föreskrifter om när en handling i förvaltningsrättslig mening skall anses inkommen till en myndighet. Tidpunkten för när en handling skall anses ha kommit in har betydelse på flera sätt. Den är bl.a. avgörande för bedömningen av huruvida en tidsfrist iakttagits och i vissa fall för från vilken tidpunkt en viss förmån kan utges. Ett exempel är anmälan för föräldrapenning, som enligt 4 kap. 15 § AFL enligt huvudregeln skall göras senast samma dag för vilken föräldern önskar ta ut föräldrapenningförmånen.

Förvaltningslagens reglering av frågan om när en handling skall anses ha kommit in utgår från principen att insändande av en handling sker på avsändarens risk. Reglernas utformning är dock sådan att den enskilde i vissa fall skyddas mot rättsförluster m.m. då en handling fysiskt inte anlät till behörig myndighet i rätt tid. En handling anses enligt huvudregeln i 10 § förvaltningslagen komma in till en myndighet den dag då handlingen, eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen, anländer till myndigheten eller kommer en behörig tjänsteman till handa. Dessutom finns i samma paragraf ett antal alternativregler för när ett dokument skall anses inkommet till myndigheten. 10 § förvaltningslagen är emellertid utformad med sikte på i första hand pappersbundna handlingar och kan således sägas sakna bestämmelser om när ett elektroniskt meddelande skall anses inkommet till en myndighet (se bl.a. Hellners och Malmqvist, *Nya förvaltningslagen med kommentarer*, 5:e uppl., 1999 s. 100).

Reglerna i förvaltningslagen bygger på att frågan om när en handling har kommit in kan avgöras utan tekniska hjälpmedel. Att konstatera huruvida en pappersbunden handling vid en viss tidpunkt rent fysiskt befinner sig inom en myndighets väggar är relativt enkelt. I vart fall gäller detta om myndighetens posthantering, diarieföring och arkivering sker i enlighet med lagar och andra föreskrifter. Huvudsakligen kan tidpunkten för när ett dokument kommit in till en myndighet konstateras relativt lätt även vid tillämpningen av de olika alternativreglerna i 10 §. I fråga om elektroniska meddelanden ställer sig saken dock annorlunda. I regel manifesteras inte anländandet av ett elektroniskt meddelande till en myndighet genom exempelvis e-post på annat sätt än att det lagras i en server för inkommande e-post och att en underrättelse om det inkomna meddelandet på elektronisk väg skickas till adressatens persondator. Man måste alltså i princip använda tekniska hjälpmedel, dvs. myndighetens datorer, för att kunna konstatera om en handling i elektronisk form kommit in till en myndighet. Detta gäller även när det är fråga om att konstatera tidpunkten för när en handling kommit in. Den sistnämnda bedömningen är huvudsakligen beroende av de elektroniska loggar m.m. som registrerar inkommande elektroniska meddelanden. En annan skillnad i förhållande till pappersbundna dokument är att det i fråga om ett elektroniskt meddelande som överförs via eller finns tillgängligt i nät kan vara ointressant för en handläggare huruvida det fysiskt finns lagrat i den

egna myndighetens datorer eller någon annanstans. Avgörande är om han eller hon kan hantera informationen i meddelandet på ett rationellt sätt. Det kan via ett nätverk ske även om dokumentet lagrats någon annanstans än i myndighetens egna datorer.

Vid införandet av tulldatasystemet (TDS) ansågs det med hänsyn till avsaknaden av regler i förvaltningslagen föreligga behov av en särskild regel om när ett elektroniskt dokument i TDS skulle anses inkommet (se prop. 1989/90:40 s. 28).

I förarbetena till skattebetalningslagen (prop. 1996/97:100), som åberopats i Riksskatteverkets remissyttrande redovisade regeringen emellertid bedömningen att någon särskild reglering av när en upptagning skall anses inkommen till skattemyndigheten inte var erforderlig i samband med att möjligheter att inge deklARATIONER på elektronisk väg skulle införas. Av betydelse i sammanhanget var emellertid en bestämmelse i 2 kap. 29 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter med innebörden att skattemyndigheter kan godkänna att deklARATIONER lämnas till ett annat mottagningsställe än skattemyndigheten. Enligt gällande bestämmelser skall deklARATIONER anses inkomna i rätt tid om de lämnats till mottagningsstället inom den tid som gäller för avlämnande av deklARATIONER. Eftersom avsikten var att de elektroniska deklARATIONERNA skulle ges in till en särskild mottagningsfunktion hos Riksskatteverket förutsattes det att skattemyndigheterna när det gäller elektroniska självdeklARATIONER skall uppdras åt Riksskatteverket att fungera som mottagningsställe. Vidare anmärktes i propositionen att någon motsvarande regel om godkännande av externa mottagningsställen saknades i fråga om punktskatter, preliminära självdeklARATIONER och skattedeklARATIONER samt att sådana regler därför borde införas. I propositionen förutsätts även att det i de tillstånd som skulle gälla för att få lämna en deklARATION elektroniskt skall anges var en elektronisk deklARATION skall lämnas.

Av den i promemorian lämnade redogörelsen för det tilltänkta förarbetet inom den aktuella försöksverksamheten framgår emellertid vissa för den här aktuella frågan betydelsefulla skillnader i förhållande till vad som gäller för elektroniska deklARATIONER. Inte minst så till vida att en sådan regel om möjlighet till externa mottagningsställen som återfinns i 2 kap. 29 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter saknar motsvarighet inom socialförsäkringslagstiftningen. Det är också viktigt att betona att det när det gäller elektroniska dokument inom försöksverksamheten är nödvändigt att med hög precision kunna avgöra huruvida ett dokument inkommit före eller efter tidpunkten för dygnskifte.

Dessutom är det så att den tekniska utformningen av dokumenthanteringen inom självbetjäningstjänsten är sådan att ett antal olika alternativ är tänkbara när det gäller att fastställa att och när ett dokument inkommit till försäkringskassan. Dokumentet registreras nämligen i ett antal olika datorer eller servrar. Det elektroniska dokument, som en försäkrad upprättar då han eller hon vill upprätta exempelvis en försäkran för föräldrapenning skapas genom uppkoppling till en interaktiv hemsida som är knuten till en server som Riksförsäkringsverket tillhandahåller för försäkringskassornas räkning. Det kan sägas innebära att dokumentet i vart fall delvis skapas i den servern. För att en försäkran skall kunna anses lämnad till försäkringskassan, krävs emellertid att den försäkrade genom

kommandon från sin persondator klargör att han eller hon vill lämna en försäkran med det innehåll som framgår på bildskärmen i persondatorn. När ett sådant kommando lämnas är avsikten att försäkran eller den typ av dokument av annat slag som kan komma i fråga inom självbetjäningstjänsten som följd av nämnda kommandon skall överföras elektroniskt till en annan server, som försäkringskassorna anvisat som mottagningsställe för elektroniska dokument och där tidpunkten för mottagandet registreras automatiskt. Den försäkrade kommer även att omedelbart erhålla en elektronisk kvittens på att det elektroniska dokumentet registrerats hos försäkringskassan. I samband med detta sänds även en underrättelse om dokumentet till den aktuella försäkringskassans eget datorsystem, varefter handläggningen kan påbörjas. Naturligtvis är det möjligt att tekniska problem medför att exempelvis överföringen av dokumentet mellan de olika serverna eller av underrättelsen till försäkringskassan fördröjs. Bl.a. med hänsyn till dessa omständigheter framstår det som nödvändigt att för försöksverksamheten fastställa en särskild i lag angiven regel om när ett elektroniskt dokument skall anses som inkommet i förvaltningsrättslig mening.

I fråga om den aktuella självbetjäningstjänsten ter det sig av olika skäl inte relevant att tidpunkten för när ett dokument skall anses inkommet fastställs utifrån dokumentets läsbarhet, så som är fallet i den ovan berörda regleringen i tullagen. Inte minst gäller detta eftersom en användare av tjänsten är hänvisad till av Riksförsäkringsverket utformad programvara och den hemsida som anvisas för tjänsten. Att utgå från den tidpunkt då dokumentet är läsbart ter sig mot bakgrund härav som oegentligt. Risken för rättsförluster för enskilda för den händelse att en myndighets datorer havererat framstår inte heller som acceptabel.

Vid den kommunikation mellan den försäkrade och försäkringskassan som självbetjäningstjänsten innebär, måste det dock anses naturligt att det elektroniska dokumentet anses inkommet när det enligt registreringen anlant till den server som anvisats som mottagningsställe. Den försäkrade står i sådant fall risken för att överföringen av uppgifter via Internet och mellan de olika serverna som Riksförsäkringsverket tillhandahåller inte fungerar. Emellertid innebär ett planerat system med elektronisk kvittens att det mer eller mindre omgående står klart för den försäkrade att ingivandet av dokumentet inte lyckats, eftersom någon kvittens inte anländer till dennes persondator.

I och för sig är det så att de elektroniska dokumenten ställs till och skall handläggas av respektive behöriga försäkringskassa. Tidpunkten för när dokumentet blir tillgängligt för handläggande instans kan således komma att avvika från tidpunkten när det anses inkommet. Detta är i och för sig ett förhållande som till följd av nuvarande bestämmelser i förvaltningslagen kan inträffa relativt ofta. Självbetjäningstjänsten innebär dock att den enskilde inte kan skicka ett elektroniskt dokument direkt till vederbörande försäkringskassa. Han eller hon är hänvisad till att på det ovan beskrivna sättet överföra dokumentet till den server som tillhandahålls som mottagningsställe. Till denna server inkommande elektroniska dokument fördelas sedan automatiskt vidare till respektive försäkringskassa. Den av försäkringskassorna anvisade servern får därför, i fråga om elektroniska dokument som upprättats inom ramen för självbetjäningstjänsten, anses utgöra samtliga försäkringskassors ”postbox” eller elek-

troniska adress. Det får då anses vara en rimlig avvägning att överföringen från denna server till respektive försäkringskassa inte sker på avsändarens, dvs. den försäkrades, risk. Ett alternativ skulle kunna vara att det elektroniska dokumentet anses inkommet först när det blivit tillgängligt för vederbörande försäkringskassa. Överföringen till respektive försäkringskassa från servern avses emellertid ske i princip omedelbart. Dokumentet blir således i regel tillgängligt för försäkringskassan för handläggning i direkt anslutning till att det anses inkommet.

Det förhållandet att det elektroniska dokumentet tillskapas och på olika sätt hanteras inom Riksförsäkringsverkets system för automatiserad behandling torde inte medföra att det skall anses vara i förvaltningsrättslig mening inkommet hos Riksförsäkringsverket. Verket måste i detta fall ses enbart som en tillhandahållare av tekniska hjälpmedel för framställning av dokumentet och överföring av detsamma till vederbörande försäkringskassa. För att tydliggöra detta bör det anges i lagtexten att det är försäkringskassan och inte Riksförsäkringsverket som anvisar mottagningsstället.

Post- och telestyrelsen (PTS) föreslår i sitt remissyttrande med hänvisning till rättssäkerhetsskäl att det i lagen anges att den enskilde skall erhålla en elektronisk kvittens på att denne ingett ett elektroniskt dokument. Förslaget synes syfta till att genom lagstiftning säkerställa att en kvittensfunktion läggs in i datasystemet som hanterar självbetjäningstjänsten. Regeringen kan i och för sig dela uppfattningen att en kvittensfunktion kan ha en viktig betydelse i systemet, men anser att det i första hand är en sak för ansvarig myndighet att tillse att sådana tekniska detaljer byggs in i systemet. Någon sådan uttrycklig bestämmelse kan inte anses vara nödvändig för att en kvittensfunktion skall komma att användas inom försöksverksamheten. Inte heller något annat skäl kan anses föreligga för en lagbestämmelse av det slag som föreslagits av PTS.

Att fastställa tidpunkten för när ett elektroniskt dokument anlät till den server som anvisats som mottagningsställe är en bevisfråga. Den som har att pröva tidpunkten för när ett dokument kommit in till en myndighet är som berörts ovan i huvudsak hänvisad till de funktioner för registrering, loggning etc. som byggts in i det aktuella datorsystemet. Det kan dock förutsättas att dessa funktioner har en hög grad av säkerhet inbyggd och att flera av varandra oberoende loggningsfunktioner registrerar förloppet när ett dokument överförs till servern som utgör mottagningsställe. Förutom de till denna server knutna loggningsfunktionerna kommer det även att finnas uppgifter registrerade i den server vari dokumentet upprättas som kan ligga till grund för bedömningen. Enligt planerna kommer den försäkrade vidare att erhålla en elektronisk kvittens på att det elektroniska dokumentet registrerats i den server som utgör mottagningsställe. Har någon sådan kvittens inte skickats ut till den försäkrade kan det elektroniska dokumentet i princip förutsättas inte ha överförts till den mottagande servern. Motsatsvis kan sägas, att har en kvittens utfärdats så kan den registrerade uppgiften om tidpunkten för utfärdandet förutsättas vara korrekt. Ledning för bedömning av tidpunkten för när ett elektroniskt dokument inkommit torde således även kunna sökas i systemet för kvittens. Ett tillfredsställande underlag för prövningen av frågan om när ett elektroniskt dokument kommit in till försäkringskassan kan mot bakgrund härav förutsättas föreligga i så gott som

samtliga fall, även när missöden inträffat i den aktuella IT-miljön. Med hänsyn till utformningen av det tilltänkta tekniska förfarandet vid användande av självbetjäningstjänsten kan det därför bedömas att något behov av alternativregler inte föreligger.

Justitiekanslern (JK) redovisar i sitt remissyttrande uppfattningen att vid en tillämpning av tryckfrihetsförordningens regler om allmänna handlingar, så måste ett elektroniskt dokument anses inkommet även till RFV när det anländer till verkets server. En konsekvens av detta är att dokumentet på begäran skall lämnas ut av RFV. Enligt JK bör frågan analyseras närmare. Riksförsäkringsverket (RFV) gör emellertid i sitt yttrande gällande motsatt uppfattning, dvs. att ett elektroniskt dokument som anlant till verkets server inte är att anse som i tryckfrihetsrättslig mening inkommet till verket utan endast till respektive försäkringskassa, eftersom verket endast har en förmedlande funktion och ställer ett tekniskt system till förfogande till försäkringskassorna.

Den fråga som i samband med remissen sålunda väckts av JK och RFV gäller tillämpning av reglerna om allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. De lagstiftningsåtgärder som är aktuella i förevarande proposition syftar enbart till att möjliggöra en försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen. Regeringen gör bedömningen att några lagstiftningsåtgärder rörande tryckfrihetsförordningen nu inte behövs för att kunna genomföra försöksverksamheten (ang. skillnaden mellan att en handling har kommit in till en myndighet och därmed blivit en allmän handling och att en handling har kommit in till en myndighet i förvaltningsrättslig mening, se Hellners och Malmqvist, Nya förvaltningslagen med kommentarer, 5:e uppl. 1999 s. 90 f.f.). Det får därför ankomma på i första hand RFV och i andra hand förvaltningsdomstolarna att i den mån någon begäran om utfående av elektroniska dokument från RFV blir aktuell ta ställning i frågan.

4.4 Utlämnande av uppgifter m.m.

Regeringens bedömning: Regeringen bör föreskriva dels att en enskild får ha direkt åtkomst till sådana uppgifter om sig själv i socialförsäkringsregister som får lämnas ut till honom eller henne, dels att sådana uppgifter får lämnas ut till honom eller henne på medium för automatiserad behandling. Riksförsäkringsverket bör bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om i vilka avseenden direktåtkomst får medges och utlämnande på medium för automatiserad behandling får ske.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens såvitt avser bedömningen av behovet av en regel om utlämnande på medium för automatiserad behandling. Reglering av direktåtkomst för enskilda till uppgifter i socialförsäkringsregister genom förordning berördes inte i promemorian.

Remissinstanserna: Riksförsäkringsverket (RFV), Stockholms läns allmänna försäkringskassa och Kalmar läns allmänna försäkringskassa instämmer i den i promemorian redovisade bedömningen. Enligt *Datain-*

spektionen kan det finnas skäl att överväga om det inte i den föreslagna lagen bör tas in en uttrycklig bestämmelse om direktåtkomst. *Premiepensionsmyndigheten (PPM)* anför att de möjligheter som pensionspararna redan i dag erbjuds att via Internet erhålla åtkomst till uppgifter om det egna premiepensionskontot eller anmäla byte av fond enligt myndighetens uppfattning inte står i strid med nuvarande lagstiftning. *Justitiekanslern (JK)* påtalar att de skadeståndsrättsliga aspekterna inte närmare berörts i promemorian.

Skälen för regeringens bedömning: Avsikten är att självbetjäningstjänsten skall innebära, att en enskild via Internet får s.k. direktåtkomst till vissa uppgifter om honom eller henne själv som förs i socialförsäkringsregister. Den enskilde skall sedan kunna använda dessa uppgifter i automatiserad behandling i simuleringsprogram för uttag av föräldraledighet och vid upprättande av försäkring för föräldrapenning m.m. genom elektroniska dokument.

Med direktåtkomst avses att den som använder registret på egen hand kan söka i det och få svar på frågor, dock utan att kunna ändra innehållet (jfr prop. 2000/01:33 s. 111). Uppgifter som finns i ett register kan vara omfattade av sekretess. I normalfallet gäller inte sekretessen i förhållande till den som uppgiften rör (jfr 14 kap. 4 § sekretesslagen [1980:100]). Det finns dock undantag från denna princip, se t.ex. 7 kap. 7 § andra och tredje stycket sekretesslagen. Vid användning av självbetjäningstjänsten bör enskilda kunna få tillgång till sådana uppgifter om sig själva som de behöver för att kunna utnyttja tjänsten under förutsättning att dessa uppgifter inte är sekretessbelagda i förhållande till dem själva. Vid direktåtkomst kan dock inte en sekretessprövning ske i varje enskilt fall innan den enskilde tar del av en uppgift. Sekretessprövningen sker i stället i praktiken vid fastställande av det urval av uppgifter som enskilda skall ha tillgång till vid utnyttjande av självbetjäningstjänsten.

Regeringen och riksdagen har vid ett flertal tillfällen tagit ställning för att de integritetsrisker som ett tillåtande av direktåtkomst till registeruppgifter i regel innebär, bör medföra att frågan om direktåtkomst regleras i lag eller förordning. Bestämmelser om direktåtkomst till statliga myndigheters register faller under regeringens restkompetens i den mån riksdagen inte har lagstiftat i frågan (jfr prop. 2000/01:33 s. 346). Socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) innehåller i nu aktuellt avseende inte någon bestämmelse om direktåtkomst för enskilda. En sådan bestämmelse kan därför meddelas med stöd av regeringens restkompetens. Regeringen har för avsikt att meddela en sådan bestämmelse samt att överlåta åt Riksförsäkringsverket att meddela närmare föreskrifter om i vilka avseenden direktåtkomst får medges.

Enligt 17 § socialförsäkringsregisterlagen får uppgifter i socialförsäkringsregister som lämnas ut med stöd av en särskild bestämmelse i lag eller förordning lämnas på medium för automatiserad behandling. I övrigt får uppgifter lämnas ut på medium för automatiserad behandling endast om ett sådant utlämnings sätt följer av lag eller förordning eller om uppgiften skall användas för forskning eller framställning av statistik. Ett exempel på utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling är att en myndighet på begäran tillhandahåller en fil med uppgifter från ett personregister. Tanken med självbetjäningstjänsten är att den enskilde skall kunna få ut uppgifter om sig själv via Internet, bl.a. för

att kunna infoga uppgifterna i ett elektroniskt dokument. Mot bakgrund härav anser regeringen att det uttryckligen bör regleras att uppgifter om den enskilde själv får lämnas till denne på medium för automatiserad behandling. En sådan bestämmelse avser regeringen att meddela i förordning.

Justitiekanslern (JK) påtalar i sitt remissyttrande att de skadeståndsrättsliga aspekterna inte närmare berörts i promemorian. Enligt personuppgiftslagen bär staten enligt JK:s uppfattning ett strikt ansvar för de uppgifter som finns i socialförsäkringsregister. Det kan enligt JK ifrågasättas om inte de simuleringsprogram och de uppgifter som matas in med hjälp av programmen i RFV:s server blir en del av registret och att staten därmed blir skadeståndsansvarig även för dessa program och uppgifter. Enligt JK:s uppfattning måste denna fråga belysas närmare innan förslaget genomförs.

Den 1 oktober 2001 träder 21 a § i socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) i kraft. Paragrafen innehåller en ny bestämmelse om att bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om rättelse och skadestånd gäller vid behandling av personuppgifter enligt förstnämnda lag eller anslutande författningar. Skadeståndsbestämmelsen i 48 § personuppgiftslagen innehåller att den personuppgiftsansvarige skall ersätta den registrerade för skada och kränkning av den personliga integriteten som en behandling av personuppgifter i strid med personuppgiftslagen har orsakat. Ersättningskyldigheten kan jämkas i den utsträckning det är skäligt, om den personuppgiftsansvarige visar att felet inte berodde på honom eller henne. Vid behandling av personuppgifter i strid med socialförsäkringsregisterlagen eller personuppgiftslagen kan således skadeståndsskyldighet uppkomma för den personuppgiftsansvarige. Den aktuella försöksverksamheten medför att personuppgifter genom bl.a. ingivande av elektroniska dokument samt direktåtkomst och utlämnande på medium för automatiserad behandling kommer att behandlas på ett nytt sätt. Samtidigt innebär försöksverksamheten huvudsakligen endast att uppgifter kommer att transporteras via andra kommunikationsmedel än vad som är fallet vid sedvanlig pappersbunden handläggning. Att inom ramen för detta lagstiftningsärende närmare överblicka och analysera eventuella risker eller tillkommande skadeståndsrättsliga problem i anledning av försöksverksamheten framstår enligt regeringens uppfattning emellertid som varken erforderligt eller möjligt. En sådan analys kan lämpligen utgöra en del av utvärderingen av försöksverksamheten och bör i första hand anförtros den ansvariga myndigheten.

4.5 Formkrav och 24-timmarsmyndighet

Regeringens förslag: Inom ramen för försöksverksamheten skall en försäkrad vara berättigad att anmäla uttag, lämna s.k. försäkran för föräldrapenning och avstå rätt till föräldrapenning genom elektroniskt dokument via Internet. Kravet på att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete skall inte gälla inom ramen för försöksverksamheten. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskriver i vilka fall certifikat och elektroniska signaturer skall krävas.

Promemorians förslag: Överensstämmer i princip med regeringens.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket (RFV)*, *Stockholms läns allmänna försäkringskassa*, *Västernorrlands läns allmänna försäkringskassa*, *IT-kommissionen*, *Justitieombudsmannen (JO)* och *Kalmar läns allmänna försäkringskassa* tillstyrker förslaget. *Brottsförebyggande rådet (BRÅ)* bedömer att helt andra faktorer än huruvida uppgifter lämnas på heder och samvete styr omfattningen av felaktiga uppgifter i ansökningar m.m. och att det inte har så stor betydelse för brottsligheten om kravet på heder och samvete tas bort. *Premiepensionsmyndigheten (PPM)* delar den i promemorian redovisade uppfattningen att det är olämpligt att avkräva den enskilde uppgifter på heder och samvete i elektroniska dokument då oklarhet råder om huruvida brotten i 15 kap. 10 § brottsbalken omfattar uppgiftslämnande i sådana dokument. *Riksrevisionsverket (RRV)* invänder mot slutsatsen i promemorian att det är svårt att se några mer påtagliga konsekvenser av att slopa kravet på heder och samvete såvitt avser försöksverksamheten. Verket gör gällande att det krävs förändringar i 15 kap. 10 § brottsbalken samt att denna fråga bör närmare prövas innan en försöksverksamhet inleds. *Jönköpings läns allmänna försäkringskassa* känner stor tvekan inför att slopa kravet på heder och samvete under försöksverksamheten. Problemet med formkraven i lagstiftningen måste ändå lösas på sikt och bör därför vara löst innan försöksverksamheten påbörjas. *Västmanlands läns allmänna försäkringskassa* anför att kravet på att uppgifter skall lämnas på heder och samvete bör gälla även uppgifter i elektroniska dokument. *Statskontoret* anför att det inte är rimligt att i andra sammanhang än försöksverksamhet ha två olika synsätt på kravet på heder och samvete. Ett sådant upplägg förstärker skillnaderna mellan traditionell och elektronisk handläggning. Det kan därför finnas skäl att behålla uppgiftslämnandet på heder och samvete trots att det föreligger osäkerhet kring de straffrättsliga åtgärderna. *Justitiekanslern* har i sitt remissyttrande med hänvisning till rätts-säkerhetsskäl bestämt motsatt sig att andra lösningar än elektroniska signaturer skall kunna tillämpas. *Post- och Telestyrelsen (PTS)* anför att det ligger ett värde i att certifikatutfärdare och den teknik som används av denne står under offentlig tillsyn av en myndighet med särskild kompetens på området när elektroniska signaturer och certifikat för elektronisk identifiering skall användas för kommunikation av känsliga personliga uppgifter. Enligt *Datainspektionens* mening är uppgifter av det slag som omfattas av den aktuella försöksverksamheten känsliga från integritetssynpunkt. Behandling av sådana uppgifter kräver därför en hög säkerhetsnivå. Inspektionen anför att det i promemorian, utöver elektroniska signaturer för identifiering och kryptering vid överföring av uppgifter, inte redovisas något om de säkerhetsåtgärder som i övrigt skall gälla för behandlingen av personuppgifter. Enligt inspektionens mening måste noggranna överväganden och analyser av säkerheten i stort i de aktuella nätverken göras. Det måste finnas tillräckliga garantier för att enskilda inte heller på annat sätt får tillgång till sekretesskyddad information eller uppgifter om andra personer.

Skälen för regeringens förslag: Inom socialförsäkringen förekommer olika förvaltningsrättsliga formkrav bl.a. för inledande av ärenden, lämnande av uppgifter om faktiska förhållanden och rättsliga förfoganden

över förmåner. Huvudregeln får numera anses vara att en *skriftlig* ansökan krävs för rätt till en förmån eller ersättning. I vissa fall skall detta ske på särskild blankett. Ett annat alternativ för anhängiggörande är att det först skall ske en anmälan för att rätt till en förmån skall aktualiseras. Detta gäller bl.a. inom föräldraförsäkringen. Anmälan sker i dessa fall formlöst. Redan i dag kan anmälan ske via Internet när det gäller bl.a. föräldraförsäkringsförmåner. För att ersättning skall aktualiseras i dessa fall krävs dock att anmälan från den försäkrades sida följs upp med en skriftlig försäkran, dvs. en skriftlig handling i vilken vissa uppgifter redovisas och som samtidigt utgör en begäran om ett beslut om ersättning. I fråga om sådan försäkran finns inget uttryckligt krav på skriftlighet i AFL, men i praktiken finns dock ett sådant krav till följd av att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete.

Skriftlighet är vidare föreskriven beträffande vissa andra förfoganden över rättigheter inom socialförsäkringen. Vad beträffar föräldraförsäkringen föreskrivs således i 4 kap. 3 § sjätte stycket AFL att avstående av rätt att uppbära föräldrapenning till förmån för den andra föräldern skall ske genom skriftlig anmälan till försäkringskassan.

Även om det beträffande vissa förmåner inte ställs några formella krav på en anmälan, ansökan eller liknande föreligger dock i regel en skyldighet för den enskilde att lämna uppgifter till försäkringskassan om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av reglerna om förmåner (jfr 20 kap. 8 § första stycket AFL) och som i sig är förenad med ett formkrav. Vid fullgörandet av denna skyldighet föreligger i regel ett krav på att uppgiftslämnandet sker på heder och samvete. När det gäller förmåner som regleras i AFL föreskrivs skyldigheten att lämna uppgifter på heder och samvete i 20 kap. 8 § andra stycket. Denna skyldighet medför i sin tur ett krav på att uppgiftslämnandet sker skriftligen och att uppgifterna bekräftas genom en egenhändig underskrift, även om varken skriftlighet eller egenhändig underskrift uttryckligen är föreskriven. Detta har sin grund i utformningen av de regler om straffansvar i 15 kap. 10 § brottsbalken som anknyter till bestämmelserna om lämnande av uppgifter på heder och samvete.

Om en person i skriftlig utsaga som enligt lag eller annan författning avges på heder och samvete uppsåtligen lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen och åtgärden innebär fara i bevishänseende kan ansvar för *osann försäkran* enligt 15 kap. 10 § första stycket brottsbalken komma i fråga. I denna bestämmelse finns alltså ett krav på skriftlighet för att straffansvar skall kunna komma i fråga. Sker gärningen av grov oaktsamhet kan ansvar för *vårdslös försäkran* enligt andra stycket samma paragraf bli aktuellt. Det är alltså fråga om ett allmänt straffstadgande för fall där det är så viktigt att en riktig utsaga lämnas att det föreskrivits viss form som är ägnad att inskräpa vikten av att utfärdaren håller sig till sanningen och som i sig genom kriminaliseringen medför viss garanti för att så också sker.

Kravet i AFL på att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete har alltså den verkan att det enligt 15 kap. 10 § brottsbalken i sig kan vara straffbart att vid uppgiftslämnande till grund för ersättning eller andra förmåner lämna oriktiga uppgifter om det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet och de felaktiga uppgifterna innebär fara i bevishänseende.

En förutsättning för ansvar enligt 15 kap. 10 § brottsbalken är att utsagan lämnas i *skriftlig* form. Det torde dock inte krävas att utsagan har egenhändigt undertecknats av den tilltalade utan det räcker med att den är försedd med namnstämpel eller bomärke eller eljest är av sådan beskaffenhet att den framstår som egenhändigt utställd av uppgiftslämnaren (se Holmqvist m.fl. Brottsbalken – En kommentar 13–24 kap. s. 15:71). En annan sak är att försäkringskassan regelmässigt kräver att den försäkrade egenhändigt undertecknar försäkran, bl.a. i syfte att just säkra bevisning om utställarens identitet.

Den generella bestämmelsen i 20 kap. 8 § AFL om att uppgifter skall lämnas på heder och samvete trädde i kraft den 1 oktober 1997 (prop. 1996/97:121, bet. 1996/97:SoU18, rskr. 1996/97:264). Samtidigt infördes kravet på heder och samvete i en rad andra författningar inom socialförsäkringen. Kravet gällde sedan tidigare bl.a. vid skriftlig försäkran för sjukpenning. Ändringarna motiverades i propositionen i huvudsak med att enhetlighet borde råda inom socialförsäkringen i detta avseende och att det förhållandet att uppgifter skall lämnas på heder och samvete inskrärper för uppgiftslämnaren vikten av att uppgifterna är fullständiga och sanningsenliga. Kravet på heder och samvete borde därför enligt regeringens mening i sig verka avhållande på den försäkrade från att medvetet eller på grund av slarv lämna felaktiga uppgifter. Vidare noterades det förhållandet att straffansvar för osann försäkran kan komma i fråga när uppgifter lämnas på heder och samvete.

Som påpekats av PPM är kravet på heder och samvete i AFL inte absolut. Undantag från detta kan göras om särskilda skäl föreligger. I förarbetena (prop. 1996/97:121 s. 38) sägs att ett sådant fall där kravet på heder och samvete inte bör ställas är ärenden om återbetalning av ersättningar. Detta motiveras med att omständigheterna i sådana ärenden ofta är sådana att den försäkrade kan misstänkas för brott. Han eller hon bör i sådana fall inte ha en sanningsplikt under straffansvar. Något övrigt anges inte i fråga om vad som skall anses vara särskilda skäl vid tillämpningen.

Något uttryckligt krav på *egenhändig underskrift* av handlingar förekommer inte när det gäller handlingar avseende föräldrapenningförmånerna.

Sammanfattningsvis kan sägas att inom förmånsslagen föräldrapenning respektive tillfällig föräldrapenning, som regleras i 4 kap. AFL, är inlagen av formkrav begränsade. Som ovan redovisats gäller det generella kravet på heder och samvete i 20 kap. 8 § AFL, men däremot saknas uttryckliga krav på skriftlighet utom såvitt avser avstående av rätt till föräldrapenning enligt 4 kap. 3 § sjätte stycket AFL.

Skiftlighet

Formkraven inom föräldraförsäkringen har utformats med utgångspunkt i ett förvaltningsförfarande, som till stor del bygger på att dokumentationen av rättshandlingar och andra fakta är pappersbunden. Olika förvaltningsrättsliga föreskrifter om skriftlighet torde ursprungligen regelmässigt tagit sikte på pappersbundna dokument. I olika sammanhang har förts en diskussion om huruvida ett krav på skriftlighet kan anses vara uppfyllt vid en elektronisk ansökan (se exempelvis IT-utredningens be-

tänkande Elektronisk dokumenthantering, SOU 1996:40, s. 93 med hänvisningar samt Hellners och Malmqvist, Nya förvaltningslagen med kommentarer, 5:e uppl., 1999), prop. 2000/01:13 Ändringar i patentlagen m.m., Ombudskrav, prioritet och elektronisk ingivning – några frågor om patent och växtförädlarrätt (Ds 2000:30), prop. 1999/2000:128 Offentlig upphandling i informationssamhället).

Regeringen gjorde i propositionen Ändringar i patentlagen m.m. (prop. 2000/01:13) bedömningen att det varken var möjligt eller lämpligt att i detta begränsade sammanhang behandla frågan om innebörden av krav på skriftlighet mera utförligt. Mot bakgrund av bl.a. synpunkter redovisade i ett remissyttrande från Justitieombudsmannen (JO) föreslog regeringen emellertid att ett tidigare gällande krav i 8 § patentlagen (1967:837) att patentansökningar skulle göras skriftligen slopades, för att förbereda införandet av elektronisk ingivning av ansökningar av patent.

Utredningen om processuella regler inom socialförsäkringen (S 1998:06) har bl.a. haft i uppdrag att göra en samlad översyn av de processuella regler som gäller för olika förmåner inom socialförsäkringen. Arbetet i utredningen har innefattat en översyn av de föreskrivna formkraven vid anhängiggörande av ett ärende. I betänkandet En handläggningslag – Förfarandet hos försäkringskassorna (SOU 2001:47) har utredningen föreslagit införandet av ett i princip för hela socialförsäkringen gällande generellt krav på att en ansökan skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad. Utredningen ifrågasätter huruvida ett generellt krav på skriftlig ansökan är förenligt med användningen av elektroniska dokument och synes förorda att problemet löses genom kompletterande regler om tillåtande av elektroniska ansökningar etc. (se SOU 2001:47 s. 287 ff.).

Naturligtvis är det inte heller lämpligt eller möjligt att inom ramen för detta lagstiftningsarbete, göra en allmän bedömning om den närmare innebörden av nu gällande lagstadgade krav på skriftlighet.

När det gäller lagstiftning i anledning av införandet av självbetjäningstjänster inom statsförvaltningen måste emellertid beaktas intresset av att förfaranderegler som skall tillämpas vid hantering av massärenden av sådant slag som uttag av förmåner inom föräldraförsäkringen är tydliga. De bör inte innebära några tillämpningsproblem för myndigheterna. Att underlåta att klargöra rättsläget i nu aktuellt avseende genom ny lagstiftning, måste därför mot bakgrund av de ovan redovisade olika meningarna anses som otillfredsställande.

I fråga om föräldraförsäkringen föreligger, som redovisats ovan, ett uttryckligt krav på skriftlighet endast i fråga om avstående av rätt till föräldrapenning enligt 4 kap. 3 § sjätte stycket AFL. De föreslagna bestämmelserna syftar enbart till att ligga till grund för försöksverksamheten med självbetjäningstjänster inom socialförsäkringsadministrationen. Det ter sig därför inte lämpligt att nu föreslå någon ändring av bestämmelserna i AFL. I stället bör det införas en särskild bestämmelse i den föreslagna lagen om försöksverksamhet som reglerar den nu aktuella frågan. Den utifrån ovan redovisade förhållanden och bedömningar närmast till hands liggande lösningen är att i nämnda lag klargöra att avstående av rätt till föräldrapenning enligt 4 kap. 3 § sjätte stycket AFL får ske genom elektroniskt dokument. Detta innebär att det för andra fall gällande kravet på skriftlighet vid sådant avstående inte utgör något hinder

för försöksverksamheten. En sådan reglering innebär inte något ställningstagande i frågan om huruvida kravet på skriftlighet i AFL är förenligt med förfoganden genom elektroniska dokument. Som redovisas i det följande skall dock nya utifrån självbetjäningstjänsten formulerade formkrav gälla för förfoganden över rätt till föräldrapenningen, som i rimlig mån tillgodoser de intressen som måste anses vara de centrala bakom kravet på skriftlighet i AFL.

Sammanfattningsvis anser regeringen att en grundläggande förutsättning för att självbetjäningstjänster inom den offentliga förvaltningen skall kunna fogas in i nuvarande regelsystem är att det klarläggs att kommunikationen mellan enskilda och förvaltningsmyndigheten på elektronisk väg kan ske utan hinder av olika formkrav. I lagen om försöksverksamhet bör därför tas in en bestämmelse som klargör att det inom ramen för försöksverksamheten är tillåtet att anmäla uttag, lämna s.k. försäkran för föräldrapenning och avstå rätt till föräldrapenning enligt 4 kap. 3 § sjätte stycket AFL genom att ett elektroniskt dokument skickas via Internet.

Heder och samvete

Ett krav på att uppgifter i ett dokument skall lämnas på heder och samvete kan sägas huvudsakligen ha två funktioner, som i och för sig har samma slutliga syfte. Den ena är att för uppgiftslämnaren inskräpa vikten av att uppgifterna är fullständiga och sanningsenliga och därigenom i sig verka avhållande på den försäkrade från att medvetet eller på grund av slarv lämna felaktiga uppgifter. Den andra är att det enligt 15 kap. 10 § brottsbalken i sig kan vara straffbart att vid uppgiftslämnande till grund för ersättning eller andra förmåner lämna oriktiga uppgifter om det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet och de felaktiga uppgifterna innebär fara i bevishänseende.

Som framgått ovan kan det ifrågasättas om det i förvaltningsrättsligt hänseende är möjligt att utan vidare konstatera att ett krav på skriftlighet kan anses bli uppfyllt genom en användning av elektronisk dokumentation. Även om elektroniska dokument eller meddelanden i vissa sammanhang kan jämföras med skriftliga handlingar i traditionell betydelse medför detta inte att de olika företeelserna utan vidare kan jämföras generellt. Det skulle med hänsyn till den s.k. legalitetsprincipen kunna ifrågasättas om inte det i 15 kap. 10 § brottsbalken angivna kravet på att en utsaga skall ha lämnats i skriftlig form medför hinder att fälla någon till ansvar för osann försäkran eller vårdslös försäkran i det fallet att oriktiga uppgifter lämnats i ett elektroniskt meddelande, dvs. ett elektroniskt meddelande skulle inte i straffrättsligt hänseende kunna anses utgöra en skriftlig utsaga.

Viktiga aspekter när det gäller denna fråga skulle kunna anses vara den varningsfunktion och den möjlighet att överväga en rättshandling som ett sådant krav medför. Dessa funktioner tillgodoses inte helt självklart på samma sätt vid upprättandet eller användningen av ett elektroniskt meddelande som vid upprättandet av pappersbundna handlingar. En annan sak är att vid kommunikation mellan enskilda och administration via en myndighets hemsida, så medger tekniken att varningsfunktioner läggs in i exempelvis elektroniska blanketter på ett sådant sätt att individen kan-

ske på ett mer påtagligt sätt än vad som är fallet vid pappershantering erinras om vikten av att lämnade uppgifter är riktiga.

En utgångspunkt vid införandet av 24-timmarsmyndigheterna bör vara att straffansvaret vid missbruk eller fusk inom såväl socialförsäkringen som andra offentliga sammanhang i möjligaste mån blir oberoende av huruvida den enskilde vid kommunikationen med offentliga organ använt IT eller sedvanlig framställning i skrift.

Det i princip generella kravet inom socialförsäkringen på att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete infördes relativt nyligen. Reformen har ännu inte utvärderats. Några säkra slutsatser om effekten av införandet kan således inte formuleras. Starka skäl kan emellertid anföras för att den kriminalisering när det gäller lämnande av felaktiga uppgifter som följt därav inte bör avskaffas. Det kan vidare hävdas att ett ansökningsförfarande eller uppgiftslämnande via Internet i sig påkallar en motsvarande kriminalisering som gäller vid sedvanligt skriftligt förfarande med uppgiftslämnande på heder och samvete. En aspekt att beakta i detta sammanhang är exempelvis den ökade anonymitet i förhållande till en myndighet som den som lämnar uppgifter via en persondator kan tänkas uppleva i förhållande till vad som är fallet vid en personlig kontakt. En annan aspekt är det förhållandet att den ovan berörda varningsfunktionen som ett sedvanligt skriftligt förfarande innebär inte självklart kvarstår vid användning av elektroniska meddelanden. En Internet-tjänst kan dock samtidigt innehålla funktioner som innebär en starkare betoning av vikten av att lämna korrekta uppgifter än vad som är fallet vid pappersbunden hantering.

RRV och Statskontoret har i sitt remissyttrande berört möjligheten att behålla kravet på heder och samvete trots att de straffrättsliga konsekvenserna är oklara. Vidare har RRV anfört att förslaget i promemorian om att inom ramen för försöksverksamheten göra undantag från kravet på heder och samvete skulle kunna medföra negativa konsekvenser för allmänhetens uppfattning om vikten av att inom ramen för nätburna tjänster lämnade uppgifter är korrekta.

Regeringen delar den i promemorian redovisade uppfattningen att straffansvaret vid oegentliga förfaranden vid utnyttjande av socialförsäkringen i princip bör vara oberoende av huruvida uppgifter lämnas på sedvanligt sätt i pappersbundna handlingar eller i elektroniska dokument. Det talar för att 15 kap. 10 § brottsbalken bör ha en sådan utformning att det står klart att även uppgiftslämnande i elektroniska dokument kan omfattas av straffansvaret.

Föreskrifter om heder och samvete måste samtidigt enligt regeringens uppfattning principiellt ses som en del av ett funktionellt sammanhang där straffbestämmelserna i 15 kap. 10 § brottsbalken utgör en viktig faktor. Av det ovan anförda följer att det kan betraktas som oklart om brotten i 15 kap. 10 § brottsbalken i dess nuvarande lydelse omfattar även uppgiftslämnande i elektroniska meddelanden.

Med hänsyn till den nuvarande straffrättsliga oklarheten och till den enskildes intresse av att kunna förutse konsekvenserna av ett visst handlande, måste det anses vara olämpligt att i fråga om försöksverksamheten upprätthålla kravet på heder och samvete. De effekter som ett slopande av kravet på heder och samvete inom ramen för försöksverksamheten kan leda till bör inte överdrivas. Omfattningen av försöksverksamheten

kommer att vara begränsad vad avser så väl deltagare som tiden. I lagen om försöksverksamhet bör således införas en bestämmelse om att kravet i 20 kap. 8 § AFL på att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete inte gäller inom försöksverksamheten. Detta ställningstagande innebär inte att regeringen vad beträffar den kommande fullskaleverksamheten frångår den övergripande målsättningen att straffansvaret vid oegentliga förfaranden inom socialförsäkringen bör vara oberoende av formen för uppgiftslämnande.

Nya regler om formkrav

Kravet på skriftlighet i 4 kap. 3 § sjätte stycket AFL har inte närmare kommenterats i förarbetena till AFL. Det kan dock förutsättas i första hand syfta till att säkra dokumentation hos försäkringskassan av en försäkrads förfogande över sin rätt till föräldrapenning så att korrekta beslut om beviljade av föräldrapenning kan meddelas (jfr prop. 1976/77:117 s. 40). Naturligtvis är därvid funktionen att möjliggöra kontrollen av att en viss i det skriftliga dokumentet angiven förälder verkligen gjort ett avstående central.

När det gäller lämnande av uppgifter om faktiska förhållanden etc. till grund för beslut om ersättning gör sig naturligtvis ett motsvarande behov av dokumentation gällande. Någon uttrycklig föreskrift om krav på skriftlighet i sådana fall har emellertid inte tagits in i AFL, trots att det får anses väl så viktigt att de uppgifter den försäkrade lämnar dokumenteras och att dennes identitet säkras. Det ovan använda begreppet ”försäkran” förekommer inte i lagtexten om föräldraförsäkringen i 4 kap. AFL, men däremot i 3 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:14) om föräldrapenningförmåner – dock utan angivande av någon definition. Med detta begrepp torde dock avses att en försäkrad skriftligen fullgör sin skyldighet enligt 20 kap. 8 § att lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av AFL. Av kravet i samma paragraf på att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete följer indirekt att sådana uppgifter skall lämnas skriftligen och även bekräftas genom en egenhändig underskrift. Kravet på heder och samvete kan i denna mening anses tillgodose såväl ett behov av dokumentation av identitet m.m. som av en erinran (varningsfunktion) till den försäkrade om vikten av att lämnade uppgifter är korrekta.

Självbetjäningstjänsten inom föräldraförsäkringen kommer att innebära att den försäkrade kommer att få direktåtkomst till uppgifter om sig själv i socialförsäkringsregister och att detta förfarande samtidigt kommer att innebära att nämnda uppgifter lämnas ut till honom eller henne på medium för automatiserad behandling. Detta innebär ett behov av att den försäkrades identitet måste kunna fastställas innan uppgifterna blir tillgängliga för honom eller henne.

Behovet av dokumentation för försäkringskassans räkning av uppgifter om förfoganden, faktiska förhållanden m.m. kommer i en fullt utbyggd självbetjäningstjänst att huvudsakligen tillgodoses genom elektronisk lagring av de elektroniska dokument som de försäkrade via Internet sänder in till kassorna. Det är i själva verket en av de stora fördelarna med självbetjäningstjänster att uppgifter vid ankomsten till en försäkringskassa direkt lagras i en elektronisk akt i ett system för handläggning av

ärenden (ÄHS). Naturligtvis kommer inkommande handlingar även att registreras och lagras elektroniskt så att andra ändamål såsom möjligheterna till den demokratiska kontroll som bestämmelser om handlingars offentlighet m.m. i tryckfrihetsförordningen (TF) och sekretesslagen syftar till blir uppfyllda. Några särskilda bestämmelser om dokumentation av handlingar m.m. som upprättas inom ramen för försöksverksamheten torde emellertid inte vara erforderliga.

När det gäller de ovan berörda behoven av möjligheter till identifiering bör utgångspunkten vara att dessa tillgodoses genom krav på användning av certifikat, dvs. intyg i elektronisk form som kopplar ihop i certifikatet angivna data för verifiering av en signatur etc. med en person, och elektroniska signaturer. Genom användningen av elektroniska signaturer uppnås också ett skydd mot förvanskning av uppgifterna i ett elektroniskt meddelande under överföringen från den försäkrades persondator till socialförsäkringsadministrationen. Härigenom tillgodoses på ett rimligt sätt de krav på säker identifiering och skydd mot förvanskning som bör ställas inom ramen för den nu aktuella självbetjäningstjänsten.

Regeringen har uppdragit åt Riksskatteverket att under ett inledningskede ha ett sammanhållande ansvar för administrationen av certifikat för elektronisk identifiering och elektroniska signaturer inom statsförvaltningen. I Riksskatteverkets uppgift ingår bl.a. att utarbeta riktlinjer och gemensamma rutiner för certifikathanteringen inom statsförvaltningen samt att samordna statsförvaltningens krav och behov inför upphandling och avrop av certifikat och tillhörande tjänster för elektronisk identifiering och elektroniska signaturer. Regeringen har i sitt beslut om uppdraget till Riksskatteverket konstaterat att den statliga förvaltningen i takt med att marknaden utvecklas i så stor utsträckning som möjligt bör använda kvalificerade certifikat enligt lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer när hög säkerhet krävs. Vidare har regeringen i beslutet förtydligat att Riksskatteverket skall noga pröva vilka lösningar som tillgodoser de säkerhetskrav som myndigheterna ställer i olika tillämpningar.

Av definitionen av elektroniskt dokument i 3 § i den föreslagna lagen torde i praktiken följa att elektroniska signaturer skall användas då en deltagare i försöksverksamheten utnyttjar självbetjäningstjänster för anmälan, försäkran etc. Mot bakgrund av bl.a. Riksskatteverkets uppdrag ter det sig inte lämpligt att nu föreslå några mer preciserade formkrav i lagen om försöksverksamhet inom socialförsäkringsadministrationen. I stället föreslås en bestämmelse med innebörden att det ankommer på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att närmare föreskriva i vilka fall certifikat och elektroniska signaturer skall krävas. I förhållande till förslaget i promemorian har lagtexten i 7 § justerats i syfte att tydliggöra att användning av certifikat får föreskrivas som villkor för tillgång till uppgifter i socialförsäkringsregister via Internet. Det bör också ankomma på Riksförsäkringsverket att bestämma vilken säkerhetsnivå som skall tillämpas inom ramen för försöksverksamheten.

Riksförsäkringsverket (RFV) har i budgetunderlaget för åren 2002–2004 (dnr 1735/2001) uppskattat kostnaderna för att utveckla Internettjänster inom socialförsäkringens administration till ca 30 miljoner kronor för 2001 och 45 miljoner kronor per år för åren 2002–2004. Dessa belopp inbegriper även viss teknikanskaffning. Vid fullskaleverksamhet uppkommer kostnader för säker identifiering och elektroniska signaturer på mellan 3 miljoner kronor och 15 miljoner kronor per år beroende på resultatet av den upphandling som ska göras samt antalet försäkrade som kommer att vara anslutna. Dessa uppskattningar måste dock betraktas som något osäkra. Den totala kostnaden för Internet-användningen bedöms bli starkt beroende av säkerhetskostnader per Internet-kund och faktisk volym.

I remissyttrandena har RFV m.fl. anfört att det är rimligt att särskilda medel ställs till förfogande för att införa Internet-tjänster inom socialförsäkringsadministrationen med hänsyn till de ökade kostnader som satsningen innebär och den osäkerhet som råder beträffande möjligheten att finansiera denna genom minskade kostnader på försäkringskostnaderna. IT-kommissionen vill påpeka vikten av att ekonomiska aspekter särskilt beaktas vid utvärderingen av försöket så att RFV och försäkringskassorna även framdeles tillförsäkras tillräckliga medel för utvecklingsarbetet.

Regeringen har i regleringsbrev för 2001 beslutat att en särskild anslagspost under anslaget 19:8 Allmänna försäkringskassor får disponeras för utgifter som hänförs till utvecklingsprogrammet. Det innebär att centrala kostnader som amortering, ränta, licenser, verksamhetsutveckling, drift och förvaltning samt kostnader hos försäkringskassorna för kompetensutveckling, avveckling, mobilisering, amortering och ränta av hårdvara, mjukvara och licenser ska belasta denna anslagspost. Regeringen har vidare beslutat om en låneram som bl.a. ska finansiera utvecklingsprogrammets IT-investeringar. Dessa finansieringskällor utgör i förening med ordinarie anslag den ram som försöksverksamheten enligt regeringens uppfattning skall finansieras inom. En övergripande ambition är att införandet av Internet-baserade tjänster och ett mer utvecklat IT-stöd relativt snart ska medföra en effektivare ärendehantering och lägre kostnader. Regeringen förutsätter att de försäkringskassor vid vilka försöksverksamheten äger rum kommer att ha tillräckliga finansiella resurser och adekvat IT-stöd för att kunna bedriva verksamheten på ett lämpligt sätt.

5 Ersättning till levande donatorer av organ och vävnader

Prop. 2001/02:9

Regeringens förslag: En försäkringskassa skall kunna besluta om att kostnaderna för sjuklön som utges till en arbetstagare när denne som givare av organ eller annat biologiskt material enligt lagen (1995:831) om transplantation m.m. till följd av ingrepp för att ta tillvara det biologiska materialet eller förberedelser för sådant ingrepp, skall ersättas av den allmänna sjukförsäkringen. Beslutet skall avse arbetstagarens samtliga anställningar. En arbetsgivare som har haft kostnader för sjuklön för en arbetstagare som omfattas av ett sådant beslut får efter ansökan ersättning från försäkringskassan.

Ett sådant beslut innebär även att den enskilde erhåller ersättning för den första dagen (karensdagen) i en sjukperiod. En motsvarande möjlighet att erhålla ersättning för karensdagen inom sjukpenningförsäkringen införs även i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Landstingsförbundet har i skrivelser den 21 maj 1997 och 23 april 1999 (dnr S97/4520/F) hemställt att regeringen vidtar erforderliga åtgärder för att tillmötesgå behovet av en annan finansiär än i dag vad gäller sjuklön till personer som donerar organ.

Riksförbundet för Njursjuka har i skrivelser till Socialdepartementet den 13 augusti 1999, 4 februari 2000 och 14 december 2000 (dnr S1999/6569/SF) begärt att ersättningssystemet ändras så att levande donatorer, i samband med donationsingrepp, får full ersättning för förlorad arbetsförtjänst och andra kostnader som är relaterade till donationsingreppet.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen (SoS)* anser att frågan om ersättning till levande donatorer bör gälla både organ- och vävnadsdonatorer. En sådan lösning borde enligt SoS innebära att den levande givaren hålls ekonomiskt skadeslös med full kompensation för kostnader och inkomstförluster på grund av den arbetsoförmåga som uppkommer i samband med donation av organ eller vävnader. Samma principer bör tillämpas över hela landet.

Riksförsäkringsverket (RFV) anser det omöjligt att inom nuvarande sjuklönelagstiftning undanta levande organdonatorer från sjuklönelagen. För att tillvarata donatorernas speciella situation skulle en separat försäkring för denna grupp krävas.

Vad gäller ersättning för organdonatorers inkomstbortfall såsom karensdagar, mellanskillnaden mellan sjuklön och faktisk lön, ersättning utöver 7,5 basbelopp och andra merkostnader, anser RFV att detta är en fråga som bör lösas inom landstingen.

Bakgrund: Enligt uppgifter från Socialstyrelsen utfördes 283 njurtransplantationer under år 2000, varav 90 skedde med levande donatorer. Under första halvåret 2001 utfördes 160 njurtransplantationer, varav 60 skedde med levande donatorer. Sammanlagt står cirka 400 njursjuka på väntelista för en transplantation och drygt 2 500 patienter har dialysbehandling i Sverige.

Enligt vad regeringen erfarit har antalet organdonatorer minskat i Sverige under senare år. Samtidigt ökar antalet patienter på väntelistorna

för t.ex. njurtransplantationer, vilket har lett till att dialyssjukvården har måst byggas ut. Enligt uppgifter kostar en hemodialys mellan 400 000–700 000 kronor per patient och år. Kostnaden för en njurtransplantation är mellan 250 000–300 000 kronor (engångskostnad). Utöver denna kostnad tillkommer en årlig kostnad på 75 000 kronor för kontroller och medicin.

Enligt Socialstyrelsen råder det brist på organ från avlidna donatorer för transplantationsändamål. Det är därför sannolikt att organ från levande givare också fortsättningsvis kommer att användas, och det möjligen i ökande omfattning. Dessutom är resultaten i allmänhet bättre med organ från levande givare. Vidare uppger Socialstyrelsen i sitt remissvar att en utredning om tilltänkta givare innehåller moment som kräver att givaren är ledig från ordinarie arbete under någon eller några dagar i olika perioder. I anslutning till ingreppet vårdas givaren på sjukhus under cirka en vecka. Donatorn är i allmänhet arbetsförmögen under 5–6 veckor efter operationen.

Socialstyrelsen uppger att det årligen görs cirka 200 benmärgstransplantationer i Sverige och att alla sådana utförs med levande givare. Givaren av benmärg opereras i full narkos och behöver i allmänhet vara sjukskriven under två veckor. Den som donerar stamceller genomgår en förbehandling med läkemedel innan stamceller tas tillvara från perifert blod, som vid en blodtappning. Den som på detta sätt donerar stamceller är arbetsförmögen några dagar.

Landstingsförbundet har i ett cirkulär från 1972 (AC 49/72) rekommenderat landstingen att utge ersättning till njurdonatorer. Av cirkuläret framgår att förbundsstyrelsen sedan länge hävdade att ersättning bör utges från den allmänna försäkringen och att förbundets rekommendation till landstingen därför skall ses som en temporär lösning i avvaktan på att försäkringsfrågan löses. Landstingsförbundet anser i cirkuläret från 1972 bl.a. att ersättning bör utges motsvarande skillnaden mellan sjukpenningbeloppet och normal inkomst, dock begränsad till 7,5 gånger prisbasbeloppet. Även resekostnader som inte täcks av den allmänna försäkringen bör enligt cirkuläret ersättas.

Lagen (1995:831) om transplantation m.m. trädde i kraft den 1 juli 1996, (se prop. 1994/95:148, bet. 1994/95:SoU21). Utskottet behandlade i betänkandet ett motionsyrkande om att riksdagen hos regeringen borde begära förslag till ett enhetligt ersättningssystem för donator. Utskottet anförde att någon erinran inte kunde riktas mot att en donator får ersättning för vissa kostnader, t.ex. för resor och uppehälle och förlorad arbetsförtjänst. Motionsyrkandet om ett enhetligt ersättningssystem avstyrktes dock eftersom det ansågs vara en fråga för sjukvårdshuvudmännen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 1994/95:381).

Frågan om ersättning till levande donatorer har senare tagits upp i Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU9. Utskottet betonade att det har stor förståelse för de synpunkter som motionärerna framför. Utskottet fann vidare att transplantation numera har blivit en närmast etablerad del av sjukvården och att många svårt sjuka människor genom transplantation får ett förlängt liv och en bättre livskvalitet. Transplantation är således en angelägen behandlingsform inom sjukvården. Utskottet konstaterade slutligen att frågan om ersättning till levande organdonatorer redan

bereddes i Regeringskansliet och att riksdagen därför inte borde ta något initiativ i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser i likhet med vad RFV anfört att ersättning för organdonatorers inkomstbortfall och andra merkostnader i princip är en fråga som bör lösas inom respektive landsting. För arbetstagare som omfattas av reglerna om sjuklön bör dock ändring göras i sjuklönelagen i syfte att undvika att presumtiva donatorer kommer i konflikt med sin arbetsgivare på grund av de kostnader i form av sjuklön som uppstår för denne.

Regeringen föreslår därför att ett särskilt högriskskydd införs i lagen (1991:1047) om sjuklön för arbetstagare i samband med donation eller förberedelser för donation av egna organ eller vävnader. Ett beslut om ett sådant särskilt högriskskydd för levande donatorer medför att den arbetsgivare hos vilken donatorn är anställd har rätt till ersättning från sjukförsäkringen för sina kostnader för sjuklön med anledning av donation.

Beslut om särskilt högriskskydd skall, liksom redan i dag gäller, fattas av försäkringskassan. Enligt regeringens uppfattning är det även rimligt att den försäkrade får ersättning från den allmänna försäkringen för karensdag i samband med eller förberedelse för donation. Ett beslut om högriskskydd för donation bör således även innebära att den enskilde erhåller ersättning för den första dagen (karensdagen) i en sjukperiod. På motsvarande sätt skall sjukpenning utges även för karensdag i dessa situationer.

Reglerna föreslås även omfatta arbetstagare som varit föremål för undersökningar och provtagningar som leder till ett sjukdomstillstånd men där det av olika skäl inte blir aktuellt att donera organ eller vävnader.

Regeringen har under hand från Landstingsförbundet tagit del av material som rör ersättning av kostnader till levande givare av organ och vävnader i samband med donation. I materialet redovisar ett flertal landsting de principer och regler som tillämpas för ersättning av organdonatorers inkomstbortfall och andra merkostnader. Av sammanställningen framgår att flertalet landsting har utvecklat en praxis för ersättningsfrågor i samband med donationer. Som exempel anges från vissa landsting att ersättning utges i form av full lön för karensdagen, differenser mellan sjukpenning och lönebortfall, resekostnader enligt sjukresereglementet, patientavgifter och medicinkostnader. Även egenföretagare eller lantbrukare kan erhålla ersättning för vikarie eller avbytare. Det har även redovisats att ersättning utges för t.ex. vissa kostnader för barn tillsyn, främst för små barn.

För ersättning av organdonatorers inkomstbortfall såsom mellanskillnaden mellan sjuklön och faktisk lön samt andra merkostnader anser regeringen i likhet med RFV att detta är en fråga som även i fortsättningen bör lösas inom respektive landsting.

Kostnaderna för regeringens förslag om ändring i sjuklönelagen är svåra att beräkna. Med tanke på de relativt få försäkrade som kan komma ifråga för den nya ersättningsformen beräknas kostnaderna inom sjukpenningförsäkringen till högst 600 000 kronor per år.

6 Uppgiftsskyldigheten för arbetsgivare om sjukdomsfall som har gett rätt till sjuklön samt statistik om sådan sjukfrånvaro

Prop. 2001/02:9

Regeringens förslag: En arbetsgivare skall fr.o.m. den 1 januari 2002 inte lämna uppgift till Riksförsäkringsverket om sjukdomsfall som har gett en arbetstagare hos denne rätt till sjuklön.

Regeringens bedömning: Statistiska centralbyrån bör ha ansvaret för att samla in allt underlag för statistikföring av sjukfrånvaron under sjuklöneperioder.

Bakgrund: I samband med att lagen (1991:1047) om sjuklön (SjLL) infördes den 1 januari 1992 ålades arbetsgivare att lämna uppgift till Riksförsäkringsverket (RFV) om sjukdomsfall som gett arbetstagare hos denne rätt till sjuklön. Enligt SjLL skulle uppgifterna lämnas senast vid utgången av den kalendermånad som följer efter den under vilken sjuklöneperioden avslutats. Uppgiftsskyldigheten straffsanktionerades, vilket innebar att en arbetsgivare som inte lämnade uppgifter om sjuklöneperioder skulle kunna dömas till böter.

Avsikten med bestämmelsen var att uppgifterna skulle behövas för att försäkringskassornas sjukhistorik även skulle omfatta de korta sjukfallen, vilket ansågs ha betydelse bl.a. för att få en heltäckande statistik över sjukfrånvaron. Förutom för statistikändamål var avsikten att de inrapporterade uppgifterna skulle användas som stöd för försäkringshandläggare i det förebyggande ohälsöarbetet och rehabiliteringsarbetet samt för kontroll av att dubbelutbetalning av förmåner inte skett, t.ex. av föräldrapenning samtidigt med sjuklön.

Regeringen konstaterar i propositionen Samverkan, socialförsäkringens ersättningsnivåer och administration, m.m. (prop. 1996/97:63, bet. 1996/97:SfU12, rskr. 1996/97:273) att rapporteringen inte visat sig fungera på ett tillfredsställande sätt och att samhällets information om kort sjukfrånvaro därför avsevärt försämrats efter det att sjuklöneperioden infördes år 1992. I propositionen konstaterade regeringen vidare att bristen i rapporteringen var störst bland små företag och organisationer och att uppgiftsskyldigheten upplevdes som betungande och kostsam av dessa.

Med anledning av ovanstående gav regeringen RFV den 19 juni 1997 i uppdrag (S98/692/SF) att, i samarbete med Arbetarskyddsstyrelsen och Statistiska centralbyrån, föreslå ett system som skulle täcka samhällets behov av information om sjukfrånvaron under sjuklöneperioden.

I budgetpropositionen för 1999 (prop. 1998/99:1, bet. 1998/99:SfU1, rskr. 1998/99:101) föreslog därefter regeringen att arbetsgivare med färre än femtio anställda fr.o.m. den 1 januari 1999 inte längre skulle lämna uppgift till RFV om sjukdomsfall som har gett arbetstagare hos denne rätt till sjuklön. Vidare framgick av propositionen att regeringen ansåg att Statistiska centralbyrån borde ges uppdraget att hämta in information om sjukfrånvaron under sjuklöneperioden från de små företagen. Dessa statistikuppgifter har fr.o.m. 1999 hämtats in med stöd av lagen (1992:889) om den officiella statistiken istället för bestämmelserna i lagen (1991:1047) om sjuklön.

I en skrivelse (dnr S2001/3073/SF) till Socialdepartementet den 5 april 2001 begär RFV att arbetsgivares skyldighet att lämna uppgift om sjukdomsfall som gett rätt till sjuklön skall upphöra fr.o.m. 2002. Verket föreslår i stället att Statistiska centralbyrån av RFV får i uppdrag att bli insamlande myndighet för all statistik om sjuklön. RFV föreslår samtidigt att verket skall fortsätta att vara statistikansvarig myndighet. Förslaget innebär att nuvarande system med sjuklöneaviseringar från arbetsgivare helt upphör och i stället ersätts med ett renodlat statistiksystem.

RFV konstaterar i sin skrivelse att den modell som valts för de små arbetsgivarna, färre än 50 anställda, fungerar tillfredställande men att de inkomna underlagen avseende stora arbetsgivare, 50 eller fler anställda, har klara brister. Bortfallet i inrapporteringarna för arbetsgivare med mellan 50–99 anställda är ca 40 procent och från större arbetsgivarna är bortfallet ca 30 procent. Vidare konstaterar RFV att man trots stora insatser inte har lyckats förmå vissa arbetsgivare att rapportera i tillräcklig omfattning och med den regelbundenhet som är nödvändig. Enligt RFV kan det därför inte anses försvarbart att fortsätta med denna del av statistiksystemet i dess nuvarande form eftersom bortfallet för stora arbetsgivare är så stort att någon publicering av officiell statistik inte kan ske.

Till och med 1998 fanns, förutom statistikändamålet, andra betydelsefulla ändamål för de inrapporterade uppgifterna, nämligen som stöd för försäkringshandläggare i det förebyggande ohälsarbetet och för kontroll av att dubbelutbetalning av förmåner inte skett, t.ex. av föräldrapenning samtidigt med sjuklön. Regeländringen fr.o.m. januari 1999, då små arbetsgivares skyldighet att rapportera till RFV helt upphörde, innebar att dessa ändamål begränsades till stora arbetsgivare. Denna begränsning har inneburit att försäkringskassornas användning av uppgifterna i samband med ärendehandläggning har minskat betydligt. Enligt RFV är däri- genom statistikändamålet det tyngsta kvarvarande ändamålet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen finner i likhet med RFV att det inte är meningsfullt att låta stora arbetsgivare fortsätta inrapporteringen till RFV enligt gällande bestämmelser, eftersom de inkomna uppgifterna varken kan användas för statistikändamål eller i fullständig utsträckning används i handläggningen hos försäkringskassan. Regeringen delar av denna anledning RFV:s bedömning att nuvarande system för sjuklöneaviseringar helt bör avvecklas. I stället bör Statistiska centralbyrån bli den myndighet som samlar in allt underlag för statistikföring av sjukfrånvaron under sjuklöneperioden. RFV bör dock även fortsättningsvis vara den statistikansvariga myndigheten för denna sjukfrånvaro.

RFV avser att ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att utöka den nuvarande statistikenkäten till att avse större arbetsgivare, vilket totalt kommer att minska det nuvarande uppgiftslämnandet för dessa. RFV:s avsikt är vidare att ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att med stöd av lagen (2001:99) om den officiella statistiken fr.o.m. 2002 överta nuvarande dataöverföringar av sjuklöneuppgifter från stora arbetsgivare.

Det nya statistiksystemet över hela korta sjukfrånvaron för såväl små som stora arbetsgivare, beräknas enligt RFV kunna tas i drift fr.o.m. 2002. Systemet blir ett renodlat statistiksystem och en första presentation av hela korta sjukfrånvaron för första kvartalet 2002 beräknas ske under juni 2002.

Enligt RFV innebär ett renodlat statistiksystem att ca 25–30 årsarbetare hos försäkringskassorna kan frigöras från nuvarande arbetsuppgift att manuellt rapportera in ca 500 000 ofullständiga eller felaktiga sjuklöneaviseringar per år i ADB-systemet. Till detta skall enligt RFV läggas de relativt stora administrativa besparingar som kan göras hos RFV och arbetsgivare eftersom nuvarande sjuklöneaviseringsystem kräver visst underhåll. Denna besparing är dock mycket svår att beräkna.

Efter det att en sjuklöneperiod infördes 1992 har tillförlitlig statistik om den korta sjukfrånvaron saknats. Regeringen kommer noga att följa upp att de nu föreslagna nya rutinerna fungerar på sådant sätt att relevant statistik om den korta sjukfrånvaron kan sammanställas.

Förslaget föranleder en ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön.

7 Fördjupad bedömning av sjukpenningrätten

Regeringens förslag: Lagregleringen av försäkringskassans s.k. fördjupade bedömning av sjukpenningrätten vid en viss senaste tidpunkt skall upphöra att gälla.

Utredningarnas förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig över förslaget, t.ex. Riksförsäkringsverket, Försäkringskassaförbundet och Handikappförbundens samarbetsorgan, tillstyrker det.

Bakgrund:

Nuvarande bestämmelser

Enligt 3 kap. 8 och 8 a §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) skall den försäkrade komma in med ett särskilt läkarutlåtande och en skriftlig särskild försäkran till försäkringskassan för att styrka nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom senast från och med den tjuugoåttonde dagen efter sjukanmälningsdagen. För en försäkrad som i omedelbar anslutning till en sjuklöneperiod gör anspråk på sjukpenning, skall den särskilda försäkran, enligt RFV:s föreskrifter (RFFS 1998:13), styrka nedsättning av arbetsförmågan på grund av sjukdom redan från och med första dagen för vilken sjukpenning kan utbetalas.

Det särskilda läkarutlåtandet skall innehålla uppgift om pågående och planerad behandling eller rehabiliteringsåtgärd, behovet av övrig rehabilitering, beräknad återstående tid med nedsatt funktionsförmåga på grund av sjukdom samt läkarens bedömning av i vilken grad den nedsatta funktionen påverkar arbetsförmågan. Den särskilda försäkran som lämnas på heder och samvete skall innehålla en utförligare beskrivning av den försäkrades arbetsuppgifter och hans eller hennes egen bedömning av arbetsförmågan.

Senast efter det att det särskilda läkarutlåtandet och den särskilda försäkran kommit in till försäkringskassan, och efter att försäkringsläkaren har hörts, skall handläggaren bedöma i vilken grad den försäkrades arbetsförmåga fortfarande är nedsatt på grund av sjukdom samt om det är

nödvändigt med rehabilitering eller ytterligare utredningsåtgärder. Om det fordras för denna fördjupade bedömning, skall försäkringskassan begära att den försäkrade genomgår utredning för bedömning av det medicinska tillståndet, arbetsförmågan och behovet av och möjligheterna till rehabilitering.

Bestämmelsen om försäkringskassans fördjupade bedömning av sjukpenningrätten trädde i kraft den 1 oktober 1995.

Riksförsäkringsverkets utvärdering och utredningarnas synpunkter

Riksförsäkringsverket (RFV) genomförde under 1999 en utvärdering av den fördjupade bedömningen (se Sjukförsäkringsutredningens delbetänkande [SOU 2000:72], bil. 6). Undersökningen visade, enligt RFV:s årsredovisning 1999, att det finns stora variationer mellan försäkringskassorna och att andelen fördjupade bedömningar av de granskade fallen varierade mellan 22 och 83 procent. Utvärderingen visade vidare att den fördjupade bedömningen ytterst sällan leder till att sjukpenningrätten ifrågasätts. Den leder inte heller till att rehabiliteringsbehov upptäcks tidigare. Resultatet av studien pekar snarare på att rehabiliteringsbehov upptäcks tidigare och att rehabiliteringen ger bättre resultat om lagstiftningen inte följs. Detta kan, enligt RFV, bero på att de försäkringskassor som i större utsträckning följt lagstiftningen kommer att koncentrera resurserna till ett alltför tidigt skede i sjukfallet. De förhoppningar som knutits till den fördjupade bedömningen har inte infriats.

I budgetunderlaget för 2002–2004 föreslår RFV (dnr S2001/1890/SF) att den lagreglerade detaljutformningen av försäkringskassans arbete med den fördjupade bedömningen tas bort. Orsaken till förslaget är enligt RFV att den fördjupade bedömningen, som i dag görs schablonmässigt, har visat sig ha mycket liten effekt. Varje sjukpenningärende är unikt och kräver att försäkringskassan vid bedömningen av rätten till sjukpenning har det underlag som krävs i det enskilda ärendet. Det innebär att behovet och omfattningen av t.ex. medicinskt underlag, utredning med den försäkrade och konsultation av försäkringsläkare varierar. Behovet av underlag varierar också över tiden. Det är enligt verket därför inte effektivt att ha en fast tid och generella krav på utredningsmetoder inskriva i lagtexten.

Sjukförsäkringsutredningens slutsats av RFV:s utvärdering är att den ”tvångsmässiga” prioriteringen av generella insatser till en viss tidpunkt fått till följd att resurser inte kunnat användas på ett optimalt sätt. Utredningen anser därför att detaljregleringen av formerna för försäkringskassans bedömning av enskilda fall skall tas bort.

Även utredningen *Handlingsplan för ökad hälsa* i arbetslivet konstaterar att bestämmelserna om fördjupad bedömning inte kan efterlevas och inte heller fyller något större behov. Bestämmelserna bör därför enligt utredningen upphävas.

Skälen för regeringens förslag: Mot bakgrund av vad som framkommit vid bl.a. RFV:s utvärdering och med beaktande av utredarnas synpunkter, föreslår regeringen att bestämmelsen om försäkringskassans fördjupade bedömning av sjukpenningrätten skall upphöra att gälla. Att själva bestämmelsen upphävs innebär dock inte att regeringens uppfattning har förändrats beträffande värdet och behovet av tidiga och konti-

nuerliga insatser både när det gäller att pröva sjukpenningrätten och att utreda rehabiliteringsbehov och initiera rehabiliteringsåtgärder. Syftet med regeringens förslag är enbart att ge försäkringskassan större möjlighet att satsa på kvalitet i stället för kvantitet i sitt arbete med sjukfallen.

Genom att ta bort kravet om fördjupad bedömning av alla sjukfall vid en bestämd senaste tidpunkt, ges försäkringskassan möjlighet att rikta sina insatser på ett mer flexibelt och individanpassat sätt. Kassan förutsätts därmed kunna använda sina resurser effektivare för att i ett tidigt skede identifiera sjukfall som bedöms ligga i riskzonen för att bli långvariga. Utrednings- och samordningsarbetet med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen bör också kunna bedrivas mer offensivt och därigenom bidra till att minska sjukfrånvaron i arbetslivet. Regeringen förutsätter att Riksförsäkringsverket nogt följer effekterna av förslaget.

Enligt RFV arbetar i dag uppskattningsvis 200 årsarbetare, varav ca en tredjedel försäkringsläkare, med den fördjupade bedömningen. Den tid som frigörs, när detaljregleringen om fördjupad bedömning tas bort, skall även fortsättningsvis användas för bedömning av rätten till sjukpenning samt för utredning av den försäkrades behov av och förutsättningar för rehabilitering – dock på ett mer flexibelt och individanpassat sätt än tidigare. Det medför att förslaget är kostnadsneutralt räknat på administrationskostnaderna, men förutsätts kunna spara försäkringskostnader.

Bestämmelsen om försäkringskassans fördjupade bedömning av sjukpenningrätten föreslås upphöra att gälla den 1 januari 2002.

8 Eftergift av bostadsbidrag

Regeringens förslag: Rätten att få ansökan om eftergift prövad vid återbetalning av bostadsbidrag skall vidgas. Även den bidragstagare som inte fullgjort sin skyldighet att anmäla ändrade förhållanden skall kunna prövas för eftergift om bidragstagaren inte borde ha insett att han eller hon var anmälningsskyldig.

Förslagen i Riksförsäkringsverkets skrivelse: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag i den del regeringen lämnar förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har antingen tillstyrkt eller valt att inte kommentera förslaget. *Kammarrätten i Stockholm* har emellertid påpekat att lagtextens konstruktion i Riksförsäkringsverkets (RFV) förslag är svåröverskådlig. Den konstruktionen bidrar inte till att uppnå en mer likformig rättstillämpning i landet vid handläggning av ansökningar om eftergift av återbetalning av bostadsbidrag. *Statskontoret* och *Riksrevisionsverket* framhåller att om denna regeländring genomförs bör det beslutas om att en uppföljning skall ske av effekterna. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* tillstyrker förslaget om att fler bidragshushåll bör kunna prövas om eftergift, men anser inte att de särskilda skälen bör omfatta alla de situationerna som RFV pekat på i sin promemoria. CSN har också synpunkter på utformningen av författningstext till 28 § bostadsbidragslagen. *Landsorganisationen i Sverige* anser att ändrade inkomster från arbetslöshetskassan eller från kommunen bör behandlas på samma sätt som Riksförsäkringsverket föreslår att ändrade inkomster

från försäkringskassan skall hanteras. *Försäkringskassaförbundet* tillstyrker förslaget, men betonar att de föreslagna ändringarna kommer att öka den administrativa belastningen på försäkringskassorna.

Bakgrund: Nuvarande bestämmelser i 28 § bostadsbidragslagen (BOL) infördes under våren 1999 i syfte att vidga försäkringskassans möjligheter att bevilja eftergift med återbetalningsskyldighet av bostadsbidrag. Regeringen framhöll då att hushållets förmåga att betala tillbaka ett bostadsbidrag som utbetalats med för högt belopp särskilt skulle beaktas.

Utformning av dagens eftergiftsregel innebär att försäkringskassan kan efterge krav på återbetalning helt eller delvis om det finns särskilda skäl för det. Vid bedömning om det finns särskilda skäl skall man särskilt beakta hushållets förmåga att betala tillbaka ett bostadsbidrag som betalats ut med för högt belopp. Förutsättningen för att komma ifråga för eftergift är emellertid att anmälningsskyldigheten till försäkringskassan, enligt 24 § BOL, är uppfylld och att korrekta uppgifter lämnats. Om hushållet inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet skall kravet på återbetalning inte efterges. Om avvikelsen mellan uppgiven och taxerad inkomst är marginell är en fortsatt prövning av eftergift ändå möjlig. Vid rena misslag av bidragstagaren eller fall där bidragstagaren inte har insett eller skäligen bort inse att uppgifterna var felaktiga, är det också möjligt att frångå principen om att anmälningsskyldigheten till försäkringskassan skall vara uppfylld.

Riksförsäkringsverkets utvärdering av eftergiftsregeln

RFV gjorde en utvärdering av eftergiftsregeln under hösten 2000 (RFV Anser 2000:4) och konstaterade att syftet med ändringen inte uppnåtts. Enligt RFV har regeln inte vidgat möjligheterna för bidragstagare att få eftergift av återbetalningskrav.

RFV fann att detta i huvudsak beror på att prövningen i 28 § BOL förutsätter att det strikta krav på anmälningsskyldighet som ställs i 24 § BOL är uppfyllt. Detta har medfört att mycket få bidragshushåll prövats och beviljats eftergift med återbetalningsbelopp av bostadsbidrag.

RFV:s undersökning visar att den vanligaste orsaken till avslag på eftergiftsansökan är att bidragstagaren inte uppfyllt anmälningsskyldigheten. För bidragsåret 1997 berodde 92 procent av avslagen på att anmälningsskyldigheten inte uppfyllts. Totalt fick 0,9 procent av hushållen med återbetalningsskyldighet eftergift för bidragsåret 1997. För att förbättra bidragstagarnas kunskaper och förståelse för bostadsbidragssystemets regler pågår ett arbete inom RFV med att vidareutveckla informationen till hushållen. Syftet med informationsinsatserna är att öka kunskaperna om reglerna men också för att verka som en påminnelse om vikten av att, t.ex. anmäla inkomständeringar.

	Antal beslut om eftergift	Andel avslag	Andel avslag p.g.a. ej anmält inkomst	Andel beviljade eftergifter
1999	23 762	93 %	92 %	7 %
Kv. 1 2000	8 607	93 %	88 %	7 %

RFV:s utvärdering visar också att försäkringskassorna beslutar mycket olika i eftergiftsärenden beroende på vilken försäkringskassa i landet den bidragsskyldige tillhör. Den procentuella andelen beviljade eftergifter varierade mellan 1 och 18 procent för bidragsåret 1997. Under första kvartalet 2000 varierade andelen beviljade eftergifter mellan 0 och 17 procent för bidragsåret 1998. RFV framhåller att även rättsläget när det gäller tillämpningen av 28 § BOL är oklart. Länsrätters och kammarrätters tillämpning skiljer sig åt, främst när det gäller synen på anmälningsskyldigheten.

I tidigare förarbeten (prop. 1998/99:77) till 28 § BOL har regeringen pekat på att det finns situationer då prövning av eftergift medges trots att anmälningsskyldigheten inte fullgjorts. Det har emellertid visat sig att dessa uttalanden inte varit tillräckliga för att vidga möjligheterna att få eftergift. Riksförsäkringsverket konstaterade i skrivelsen RFV Anser 2001:2 Reglerna om eftergift för bostadsbidrag – förslag från RFV att en viktig anledning till svårigheterna att uppnå en likformig eftergiftshantering av återbetalning av bostadsbidrag mellan landets försäkringskassor i huvudsak beror på tveksamheter kring hur man skall tolka undantags-situationer som nämns i förarbetena (prop. 1998/99:77).

Skälen för regeringens förslag: Det finns i dagens konstruktion av eftergiftsregeln en mycket stark koppling mellan 24 och 28 §§ BOL. Enligt 24 § BOL är en bidragstagare skyldig att omgående anmäla ändringar som kan antas innebära att slutligt bostadsbidrag inte kommer att beviljas eller beviljas med ett lägre belopp än det preliminära. Enligt 28 § BOL måste kravet på anmälningsskyldighet vara uppfyllt för att bidragstagaren skall komma ifråga för en prövning av eftergift. Detta har medfört att mycket få bidragshushåll prövats och beviljats eftergift med återbetalningsbelopp av bostadsbidrag. I de fall där ansökningen om eftergift avslagits redan på den grund att anmälningsskyldigheten enligt 24 § BOL inte har fullgjorts har således hushållets förmåga att betala tillbaka ett återkrav av bostadsbidrag inte ens prövats. RFV:s utvärdering visar också att bestämmelsen har fått en alltför snäv innebörd. Det är enligt regeringen rimligt att bestämmelsen vidgas så att det blir möjligt att i vissa fall få prövat rätten till eftergift trots att anmälningsskyldigheten inte uppfyllts. Även bostadsutskottet har i bet. 2000/01:BoU1 pekat på att kravet på anmälningsskyldighet i vissa situationer får konsekvenser för vissa bidragstagare och därmed bör övervägas.

Eftergift av krav på återbetalning kan endast medges om det föreligger särskilda skäl för sådan eftergift.

I tidigare förarbeten har framhållits att en särskilt restriktiv tolkning av begreppet särskilda skäl skall tillämpas (prop. 1995/96:186 och prop. 1998/99:77). Regeringen framhöll då att återbetalningen av för högt bostadsbidrag efter avstämning är ett naturligt inslag i systemet och därmed

i viss mån förutsägbart. Regeringen är fortfarande av den uppfattningen att man skall vara restriktiv med att bevilja eftergift inom bostadsbidragssystemet. En grundläggande förutsättning för bostadsbidragssystemets legitimitet och träffsäkerhet är att den som ansöker om bidrag lämnar riktiga uppgifter om sina inkomster och andra förhållanden som kan påverka bidragets storlek vid ansökningstillfället och fortlöpande vid förändringar under bidragstiden. Det är viktigt eftersom det annars kan upplevas som orättvist mellan bidragstagare som är mycket noggranna med att alltid ha en aktuell inkomst anmäld hos försäkringskassan och de bidragstagare som har en annan inställning.

En alltför restriktiv eftergiftsregel kan å ena sidan minska medborgarnas förståelse och tilltro till bostadsbidragssystemet. En alltför generös eftergiftsregel kan å andra sidan urholka principerna för inkomstprövningssystemet och minska medborgarnas tilltro till systemet och dess träffsäkerhet. Det som nu har kritiserats är framför allt att bestämmelsen är så restriktiv att någon egentlig prövning av om det finns skäl för eftergift aldrig kommer till stånd, eftersom bidragstagarna oftast inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet enligt 24 § BOL. Det har därför inte ens prövats om det föreligger särskilda skäl för eftergift.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att eftergiftsprövning bör vara möjlig i vissa fall när bidragstagaren inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet. Huvudregeln kommer även fortsättningsvis vara att bidragstagaren är skyldig att anmäla ändringar som kan påverka storleken på det slutliga bidraget. En prövning av om skäl för eftergift föreligger skall kunna göras om den återbetalningsskyldige skäligen inte borde ha insett att han eller hon var anmälningsskyldig enligt 24 § BOL. Har bidragstagaren underlåtit att fullgöra sin anmälningsskyldighet ankommer det på bidragstagaren att, enligt sedvanliga bevisbörderegler, visa att han eller hon skäligen inte borde ha insett att anmälningsskyldighet förelåg. För det fall bidragstagaren medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter gäller, precis som tidigare, att kravet på återbetalningsskyldighet inte får efterges. Bidragstagaren kan alltså komma i fråga för prövning av eftergift både när han eller hon lämnat felaktiga uppgifter och när han eller hon inte lämnat uppgifter alls, under förutsättning att detta är ursäktligt.

En situation när eftergift skulle kunna prövas trots att bidragstagaren inte fullgjort sin anmälningsskyldighet skulle t.ex. kunna vara om en bidragstagare kan visa att en inkomstökning inträffat efter det att bidraget har upphört eller om bidraget "jämkats" till noll kronor för resten av året. Även om bidragstagaren anmäler denna inkomstökning till försäkringskassan kan han eller hon inte påverka storleken av det bidrag som redan utbetalats. Det är därför inte rimligt att kräva att bidragstagaren efter det att bidraget upphört skall vara medveten om kravet på att fortlöpande lämna inkomstuppgifter till försäkringskassan under resterande del av kalenderåret. Vidare kan det t.ex. gälla när en socialbidragstagare vid en inkomstökning får motsvarande sänkning i socialbidrag och därigenom i princip en oförändrad ekonomisk situation. Det kan då vara förståeligt om den bidragstagare som fortfarande uppbär socialbidrag inte inser att denna inkomständering påverkar bostadsbidraget och att man därför också är skyldig att anmäla denna till försäkringskassan. En annan liknande situation kan vara när en bidragstagare uppbär bostadsbidrag och därefter

under bidragsåret beviljas ytterligare en socialförsäkringsförmån från försäkringskassan, t.ex. vårdbidrag för ett handikappat barn eller retroaktiv livränta. Det kan även finnas andra situationer än de nu nämnda där underlåtenheten att lämna uppgifter är ursäktlig.

Alla medborgare oavsett bostadsort har rätt att förvänta sig en likvärdig behandling av sina ärenden. RFV skall, som central förvaltningsmyndighet på området, genom tillsyn av försäkringskassorna bidra till att likformighet, rättssäkerhet och kvalitet i handläggningen säkerställs. Vidare skall RFV utarbeta normer, i form av t.ex. föreskrifter, till ledning för rättstillämpningen. Det är samtidigt angeläget att försäkringskassorna aktivt arbetar för att höja kvaliteten i ärendehandläggningen genom att bl.a. öka likformigheten och rättssäkerheten. Regeringen ser allvarligt på de stora skillnaderna mellan hur försäkringskassorna tillämpar gällande lagstiftning och beslutar i eftergiftsärenden. Regeringen har förhoppningen om att ett klagorörelse i lagtexten aktivt kommer att bidra till att en mer likformig och rättvis rättstillämpning mellan landets försäkringskassor uppnås. Regeringen förutsätter att RFV noga följer utvecklingen av hur försäkringskassorna tillämpar den nya lagstiftningen och avser att ge RFV i uppdrag att utvärdera effekterna av den nya eftergiftslagstiftningen.

En viktig förutsättning för att uppnå en hög träffsäkerhet i bostadsbidragssystemet är att kunskaperna om reglerna är goda hos bidragstagarna. Regeringen vill därför framhålla vikten av att RFV förbättrar och vidareutvecklar informationen till hushållen, t.ex. vad gäller anmälningsskyldigheten.

Ekonomiska och administrativa konsekvenser

Regeringen gör bedömningen att förslaget inte leder till en ökad belastning på anslaget för bostadsbidrag eftersom eftergift med betalningsskyldighet fortfarande enbart kan komma ifråga för bidragstagare som ändå inte bedöms kunna fullgöra sin återbetalningsskyldighet.

För att handläggningen av bostadsbidrag skall vara så enkel och effektiv som möjligt bör manuella rutiner i största möjliga omfattning begränsas. Införandet av en skälighetsbedömning som föreslås i denna proposition kan sannolikt inte styras av maskinella rutiner utan måste hanteras manuellt. Detta kommer troligen att medföra en ökad administrativ belastning för försäkringskassorna. Införandet av en vidgad eftergiftsregel kan dock förväntas medföra färre omprövningar och överklaganden och därmed sänkta kostnader för både länsrätter och försäkringskassor.

Regeringen bedömer att kostnadsökningen till följd av förslaget i denna proposition är begränsad för försäkringskassorna och kan hanteras inom nuvarande ekonomiska ramar.

Regeringens förslag: Efterlevandepension i form av omställningspension, särskild efterlevandepension, barnpension och änkepension följsamhetsindexeras efter det att de reformerade reglerna om efterlevandepension trätt i kraft.

Skälen för regeringens förslag: Till följd av ålderspensionsreformen har även efterlevandepensionerna reformerats. De nya reglerna för omställningspension, särskild efterlevandepension, änkepension och barnpension gäller från och med den 1 januari 2003. Enligt de nya reglerna skall inkomstrelaterad efterlevandepension följsamhetsindexeras enligt samma regler som gäller för ålderspension.

Ålderspension enligt nya regler har börjat betalas ut fr.o.m. 2001 men för dem som får ålderspension enligt ATP-systemets regler gäller nya regler först fr.o.m. den 1 januari 2003. I proposition 1999/2000:138 Anpassningar i ålderspensionssystemet inför år 2001, m.m. föreslog dock regeringen att följsamhetsindexeringen av ATP i form av ålderspension skall träda ikraft redan 2001, dvs. börja tillämpas första gången vid årsskiftet 2001/2002. Förslaget, som antagits av riksdagen, fick dock en för vid utformning. Den beslutade övergångsbestämmelsen till lagen (1962:381) om allmän försäkring medförde att även vissa efterlevandepensioner skulle följsamhetsindexeras fr.o.m. 2002. Eftersom detta inte varit regeringens avsikt, vilket framgår av motivtexten, föreslår regeringen nu en ändring i övergångsbestämmelserna. Det nya förslaget innebär alltså att reglerna om följsamhetsindexering för all efterlevandepension skall gälla fr.o.m. den 1 januari 2003 då de reformerade reglerna om efterlevandepension träder i kraft. Det innebär att efterlevandepensioner följsamhetsindexeras första gången vid årsskiftet 2003/2004. Förslaget har beretts med Genomförandegruppen. Riksförsäkringsverket har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslaget.

10 Statlig ålderspensionsavgift

Regeringens förslag: Den statliga ålderspensionsavgiften skall regleras gentemot Riksgäldskontoret vid samma tillfälle och på det sätt som gäller för ålderspensionsavgifterna enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Skälen för regeringens förslag: Ålderspensionsavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980) och preliminärt beräknad statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift betalas in löpande månatligen under intjänandeåret. En preliminär fördelning av ålderspensionsavgiften görs mellan staten, Riksgäldskontoret och Första–Fjärde AP-fonderna. Den statliga ålderspensionsavgiften fördelas preliminärt mellan Riksgäldskontoret och Första–Fjärde AP-fonderna. Senast den 31 mars året efter fastställelseåret skall en avstämning av avgifterna göras. Då beräknas hur stor del av ålderspensionsavgiften som avser in-

komstdelar över taket och hur stor del som avser premiepensionsrätter. Den framräknade skillnaden mellan preliminära och fastställda belopp, inklusive ränta, regleras slutligt i april månad. Vidare beräknas den statliga ålderspensionsavgiftens storlek fram slutligt och det bestäms hur stort belopp därav som skall föras till Riksgäldskontoret respektive till Första–Fjärde AP-fonderna. Till den framräknade skillnaden mellan preliminära och fastställda belopp läggs en ränta. Regleringen av den framräknade skillnaden görs därefter på så sätt att regleringsbeloppen till- eller från-räknas den preliminära avgift som skall inbetalas under nästföljande år. Någon slutlig reglering av den statliga ålderspensionsavgiften till Riksgäldskontoret görs således inte vid tidpunkten för avstämningen utan regleringen görs först året därpå genom månatliga inbetalningar.

Riksförsäkringsverket har i en skrivelse den 12 januari 2001 (dnr S2001/295/SF) påtalat att den nu angivna ordningen kan medföra att Premiepensionsmyndigheten i vissa situationer måste ta upp särskilda lån. En sådan situation uppstår om den preliminära fördelningen av den statliga ålderspensionsavgiften har inneburit att ett för litet belopp förts till Riksgäldskontoret. Avgiftsmedlen för det aktuella intjänandeåret räcker då inte till när nyintjänade premiepensionsrätter skall placeras i fonder. Premiepensionsmyndigheten måste då låna medel från ett senare års avgiftsmedel. Ett avgiftsbelopp som motsvarar det uppkomna underskottet betalas till Riksgäldskontoret först under året efter det att fondplaceringarna gjordes.

Regeringen delar Riksförsäkringsverkets bedömning att den nu gällande ordningen avseende regleringen av den statliga ålderspensionsavgiften gentemot Riksgäldskontoret inte är tillfredsställande. Regleringen av den framräknade slutliga statliga ålderspensionsavgiften gentemot Riksgäldskontoret bör därför göras vid samma tillfälle och på samma sätt som gäller för ålderspensionsavgiften enligt socialavgiftslagen, dvs. i april månad det år avstämningen görs. För att en sådan reglering skall vara möjlig måste det belopp som skall regleras, dras ifrån eller läggas till den preliminära avgift som inbetalas i april månad. Det innebär att det belopp som skall överföras till Första–Fjärde AP-fonderna för april månad kan under- eller överstiga den preliminärt bestämda avgiften. Den nu föreslagna ändringen medför att regleringen av det framräknade skillnadsbeloppet inklusive ränta vid bestämmandet av den preliminära avgiften för året efter det år avstämningen görs, i sin helhet kommer att göras gentemot Första–Fjärde AP-fonderna.

11 Det förhöjda prisbasbeloppet

Regeringens förslag: I lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift och lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter ändras det belopp som beräkningarna skall göras utifrån till inkomstbasbelopp i stället för förhöjda prisbasbelopp.

Skälen för regeringens förslag: Vissa beräkningar inom försäkringen för inkomstgrundad ålderspension skall göras med ledning av ett in-

komstbasbelopp. Under åren 1999–2000 har inkomstbasbeloppet likställt med det förhöjda prisbasbeloppet och under år 2001 har inkomstbasbeloppet motsvarat det förhöjda prisbasbeloppet. Från och med år 2002 och år därefter skall emellertid inkomstbasbeloppet räknas om med förändringen av inkomstindexet. En ändring bör därför göras i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift och lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter som innebär att de aktuella beräkningarna skall göras utifrån inkomstbasbeloppet.

12 Ändrade forumregler för utlandsärenden

Regeringens förslag: Gotlands läns allmänna försäkringskassa blir ensam behörig att avgöra ärenden om pension och livränta enligt yrkes- och arbetsskadestiftningen för personer vars ärenden inte skall avgöras av någon annan försäkringskassa enligt de allmänna forumbestämmelserna. Denna behörighet skall även omfatta sådana ärenden för personer som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71.

Från och med den 1 januari 2003 blir Gotlands läns allmänna försäkringskassa även ensam behörig att avgöra ärenden om sjukersättning och aktivitetsersättning för samma personkrets.

Promemorians förslag: Överensstämmer i princip med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Riksförsäkringsverket* förutsätter att de föreslagna lagändringarna inte innebär någon ändring i behörigheten hos Blekinge läns allmänna försäkringskassa att handlägga ärenden enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension även när den försäkrade är bosatt utomlands. Vidare vill verket för fullständighetens skull påpeka att begreppet pension även omfattar beviljad handikappersättning i form av folkpension och att Gotlands läns allmänna försäkringskassas behörighet även skall omfatta ärenden som gäller sådana förmåner som alltjämt betalas ut till utlandet. Slutligen vill verket uppmärksamma på att efterlevandestödet till barn enligt lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn inte är en pensionsförmån. I den mån förmånen inte undantas i bilaga 2 a till rådets förordning (EEG) 1408/71 bör därför lydelsen i föreslagna lagbestämmelser på nytt ses över.

Skälen för regeringens förslag: Sedan den 1 januari 2001 gäller inte längre kravet på inskrivning i försäkringskassa som villkor för rätt till socialförsäkringsförmåner. I stället har denna rätt gjorts beroende av huruvida en person är bosatt i respektive arbetar i Sverige. Bestämmelser härom finns i socialförsäkringslagen (1999:799), SofL, som trädde i kraft vid nämnda tidpunkt. Förändringen innebär bl.a. att tidigare bestämmelser om tillhörighet till försäkringskassa har ersatts av bestämmelser som anger vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut. Dessa forumregler återfinns i 5 kap. 4–6 §§ SofL. Reglerna innebär i korthet att som huvudregel skall den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde är folkbokförd vara behörig att fatta beslut. Om

denne inte är folkbokförd skall den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde är bosatt, regelmässigt tillbringar dygnsvilan eller regelmässigt arbetar – i nu nämnd ordning – vara behörig att fatta beslut. Sjömansärenden avgörs av Västra Götalands läns allmänna försäkringskassa om de inte gäller pension (enligt en övergångsbestämmelse till SofL handlägger denna kassa även sjömansärenden om pension till och med utgången av 2002). Om det inte enligt de allmänna forumreglerna kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör skall enligt 5 § andra stycket ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

Enligt 5 kap. 6 § andra stycket SofL skall Stockholms läns allmänna försäkringskassa även som exklusivt forum avgöra ärenden som avser personer som omfattas av eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71. Det gäller anställda på beskickningar och konsulat samt Europeiska gemenskapernas personal.

Slutligen kan nämnas att i 5 kap. 5 a § SofL ges en möjlighet att i vissa fall avvika från de angivna forumregler. Där anges att om regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, enligt 18 kap. 2 § AFL har föreskrivit att det hos en eller flera försäkringskassor skall finnas gemensamma enheter för alla försäkringskassor för vissa ärenden eller frågor, skall ett ärende i stället för vad som anges i ovan nämnda regler i 4 och 5 §§ avgöras av en sådan försäkringskassa. Föreskrifter av detta slag finns i förordningen (2000:806) om gemensamma enheter för allmänna försäkringskassor. För närvarande omfattar dessa dels utredningar om försäkringsmedicinska frågor och arbetslivsinriktad rehabilitering vid Östergötlands läns allmänna försäkringskassa (1 §), dels ärenden om ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension som skall avgöras av Blekinge läns allmänna försäkringskassa (2 §).

För att åstadkomma en laglig exklusiv behörighet för Gotlands läns allmänna försäkringskassa att avgöra sådana ärenden som i dag handläggs av Utlandskontoret vid Stockholms läns allmänna försäkringskassa bör, enligt regeringens bedömning, forumreglerna i SofL ändras. Ändringarna innebär att om ingen annan försäkringskassa enligt 4 § eller 5 § första stycket är behörig att avgöra ett ärende, skall ärendet avgöras av Gotlands läns allmänna försäkringskassa om ärendet gäller pension, vari inbegripes alla former av pensionsförmåner, samt livränta som bestäms med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och yrkesskadelivränta. Sistnämnda förmåner betalas ofta ut tillsammans med pension och bör därför handläggas av samma försäkringskassa. Vidare bör Gotlands läns allmänna försäkringskassa handlägga samma typer av ärenden som avser den personkrets som anges i 6 § SofL, dvs. anställda på beskickningar och konsulat samt Europeiska gemenskapernas personal.

Från och med 2003 kommer förtidspension att ersättas av sjukersättning och aktivitetsersättning som inte är pensionsförmåner. Även sjukersättning och aktivitetsersättning kan komma att utges till utomlands bosatta. Gotlands läns allmänna försäkringskassa bör därför vara den kassa som avgör sådana ärenden.

Om ett ärende inte gäller någon av de angivna förmånerna skall det även fortsättningsvis avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa. Denna kassa kommer därför även fortsättningsvis att handlägga

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen

1 § Försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen får bedrivas enligt vad som anges i denna lag.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, föreskriver vid vilka allmänna försäkringskassor och i vilken omfattning försöksverksamheten får bedrivas samt vilka försäkrade som skall erbjudas att delta.

I avsnitt 4 har redovisats vad som i allmänhet avses med begreppet 24-timmarsmyndighet. Den betydelse som begreppet har i den föreslagna lagen framgår av 1 § jämförd med 2–4 §§. Andra stycket i paragrafen klarlägger att förutsättningar föreligger att i förordning föreskriva såväl vid vilka försäkringskassor som verksamheten får bedrivas som vilka grupper av försäkrade inom aktuell försäkringskassa som kan erbjudas att delta.

2 § Med elektroniskt dokument avses i denna lag en upptagning som gjorts med hjälp av automatiserad behandling och vars innehåll och utställare kan verifieras genom ett visst tekniskt förfarande, enligt vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Definitionen i paragrafen har utförligt kommenterats i avsnitt 4.2. Av definitionen följer i praktiken genom kravet på verifiering ett krav på att elektroniska signaturer skall användas i de fall som anges i 4 §.

3 § I försöksverksamheten får elektroniska dokument användas i den utsträckning som anges i 4 §.

I paragrafen anges ramen för de självbetjäningstjänster som tillhandahålls inom försöksverksamheten. Genom definitionen av elektroniska dokument uppnås en avgränsning i förhållande till andra former för elektronisk kommunikation såsom e-post, vilka således inte är möjliga att använda inom försöksverksamheten.

4 § En försäkrad som deltar i försöksverksamheten får göra anmälan enligt 4 kap. 15 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och avstå rätt till föräldrapenning enligt 4 kap. 3 § sjätte stycket samma lag samt lämna försäkran för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning genom ett elektroniskt dokument. Med en sådan försäkran avses att en försäkrad i ett ärende om föräldrapenningförmåner fullgör sin skyldighet enligt 20 kap. 8 § nämnda lag att lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen.

Genom paragrafen klagörs vilka rättshandlingar som trots formkraven i lagen (1962:381) om allmän försäkring får företas genom elektroniska dokument av en försäkrad som deltar i försöksverksamheten.

5 § Ett elektroniskt dokument anses ha kommit in till den försäkringskassa som den försäkrades ärende hör till när det anlänt till den del av Riksförsäkringsverkets system för automatiserad behandling som av försäkringskassan anvisats som mottagningsställe för elektroniska dokument.

Paragrafen ersätter 10 § förvaltningslagen när det gäller elektroniska dokument som ges in av en deltagare i försöksverksamheten. Den anvisning som avses i paragrafen sker i praktiken genom programmeringen av det använda datasystemet, som automatiskt kommer att överföra ett signerat elektroniskt dokument till det aktuella mottagningsstället.

6 § När en försäkrad lämnar en försäkran för föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning genom elektroniskt dokument gäller inte kravet i 20 kap. 8 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om att uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete.

Paragrafen innebär att 15 kap. 10 § brottsbalken inte blir tillämplig vid lämnande av felaktiga uppgifter i ett elektroniskt dokument. Vid uppsåtligt lämnande av felaktiga uppgifter i vinningssyfte kan dock ansvar för bedrägeri enligt 9 kap. brottsbalken komma i fråga.

7 § Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, föreskriver i vilka fall certifikat eller elektroniska signaturer skall krävas inom försöksverksamheten.

Krav på användning av elektroniska signaturer i elektroniska dokument certifikat vid direktåtkomst till socialförsäkringsregister m.m. kan föreskrivas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

3 kap.

4 b §

Enligt denna paragraf kan försäkringskassan, efter skriftlig ansökan av den försäkrade, besluta att sjukpenning skall utges även för den i 4 § första stycket 1 och 10 a § första stycket 1 angivna karensdagen. I sin nuvarande lydelse kan sådant beslut fattas endast om den försäkrade lider av sjukdom som kan antas medföra ett större antal sjukperioder med rätt till sjukpenning under en tolv månadersperiod. I ett nytt *andra stycke* anges att ett sådant beslut även skall kunna meddelas för en givare av organ och annat biologiskt material enligt lagen (1995:831) om transplantation m.m. som till följd av ingrepp för att ta tillvara det biologiska materialet eller förberedelser för sådant ingrepp har rätt till sjukpenning. Ändringen har behandlats i avsnitt 5. Som en konsekvens av att ett nytt andra stycke införs blir det nuvarande andra och tredje stycke paragrafens tredje respektive fjärde stycke. Dessa stycken kommer även fortsättningsvis endast tillämpas på förhållanden som anges i första stycket.

8 a §

Enligt första stycket i paragrafens nuvarande lydelse skall försäkringskassan under en pågående sjukskrivning, senast efter det att det särskilda

läkarutlåtandet och den särskilda försäkran som anges i 8 § kommit in och efter hörande av en försäkringsläkare, göra en bedömning av i vilken mån arbetsförmågan fortfarande är nedsatt på grund av sjukdom samt om rehabilitering eller ytterligare utredningsåtgärder är erforderliga. Av skäl som anges i avsnitt 7 föreslås denna reglering upphävd.

På grund av att paragrafens tidigare första stycke upphävs har de övriga styckena omarbetats. Detta innebär dock ingen ändring i sak.

13.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:774) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Punkten 4 i övergångsbestämmelserna

Ändringen i punkten 4 är en rättelse och innebär att efterlevandepension i form av omställningspension, barnpension och särskild efterlevandepension även för åren 2001 och 2002 skall beräknas enligt de tidigare bestämmelserna i 14 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före 2001. Detta innebär att efterlevandepensionen skall, om den avlidne var berättigad till ålderspension, beräknas till viss procent av sådan pension beräknad enligt 12 kap. 2 § första stycket och 12 kap. 2 § andra stycket i styckets lydelse före den 1 januari 1998. Någon följsamhetsindexering av inkomstgrundade efterlevandepensioner skall således inte göras förrän vid årsskiftet 2003/2004.

13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

12 §

Ändringen, som innebär att andra stycket upphävs, föranleds av att inga arbetsgivare längre skall lämna uppgift till Riksförsäkringsverket om sjukdomsfall som har gett arbetstagare hos denne rätt till sjuklön. Förändringen har närmare beskrivits i avsnitt 6.

13 §

Denna lagändring behandlas i avsnitt 5. Genom ett nytt *andra stycke* har möjliggjorts för försäkringskassan att besluta om särskilt högriskskydd även för en arbetstagare, som är försäkrad för sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, om denne som givare av organ eller annat biologiskt material enligt lagen (1995:831) om transplantation m.m. till följd av ingrepp för att ta tillvara det biologiska materialet eller förberedelser för sådant ingrepp har rätt till sjuklön. Bedömningen av om en försäkrad har rätt till sjuklön i dessa situationer görs redan idag. Någon förändring därvidlag åsyftas inte. Det nya är endast att arbetsgivaren kan få ersättning för utbetald sjuklön genom högriskskyddet. Som framgår av paragrafens nya *tredje stycke* skall sjuklön till den tillkommande personkretsen även utges för karensdagen. Detta framgår genom hänvisningen till 15 §.

14 §

Paragrafen har endast ändrats i sin hänvisning till 13 § så att den endast blir tillämplig på de situationer som anges i 13 § första stycket.

15 §

Paragrafen har ändrats för att sjuklön även skall kunna utges för karensdagen för den i 13 § andra stycket tillkommande personkretsen.

13.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

28 §

Förslaget innebär att prövning av eftergift av bostadsbidrag kan komma till stånd trots att sökanden och dennes medsökande inte har anmält ändringar i fråga om inkomst och andra förhållanden som föreskrivs i 24 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag. Om de skäligen inte borde ha insett att de var skyldiga att göra en sådan anmälan, kan eftergift ändå prövas.

13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift

3 §

I paragrafen har den högsta gräns som de allmänna pensionsavgifterna skall beräknas på ändrats från 8,07 förhöjda prisbasbelopp till 8,07 inkomstbasbelopp. Under åren 1999–2000 har inkomstbasbeloppet likställts med det förhöjda prisbasbeloppet och under år 2001 har inkomstbasbeloppet motsvarat det förhöjda prisbasbeloppet. Från och med årsskiftet 2001/2002 och år därefter skall emellertid inkomstbasbeloppet räknas om med förändringen av inkomstindexet. Eftersom den pensionsgrundande inkomsten beräknas utifrån inkomstbasbeloppet måste även den allmänna pensionsavgiften beräknas utifrån inkomstbasbeloppet. Den högsta pensionsgrundande inkomst som går att tjäna in uppgår till 7,5 inkomstbasbelopp vilket före avdrag för den allmänna pensionsavgiften motsvarar 8,07 inkomstbasbelopp (se 2 kap. 2 § andra stycket lagen [1998:674] om inkomstgrundad ålderspension).

Ikraftträdande och övergångsbestämmelserna

Lagen träder i kraft den 1 januari 2002 och tillämpas första gången vid 2003 års taxering. Någon särskild övergångsbestämmelse för avgiftsskyldiga som har annat beskattningsår än inkomstår behövs inte eftersom inkomstbasbeloppet för år 2001 är lika med det förhöjda prisbasbeloppet för detta år.

4 §

Den högsta gräns som den statliga ålderspensionsavgiften skall beräknas på har i paragrafen ändrats från 8,07 förhöjda prisbasbelopp till 8,07 inkomstbasbelopp. Under åren 1999–2000 har inkomstbasbeloppet likställts med det förhöjda prisbasbeloppet och under år 2001 har inkomstbasbeloppet motsvarat det förhöjda prisbasbeloppet. Från och med årsskiftet 2001/2002 och år därefter skall emellertid inkomstbasbeloppet räknas om med förändringen av inkomstindexet. Eftersom den pensionsgrundande inkomsten beräknas utifrån inkomstbasbeloppet måste även den statliga ålderspensionsavgiften beräknas utifrån inkomstbasbeloppet. Den högsta pensionsgrundande inkomst som går att tjäna in uppgår till 7,5 inkomstbasbelopp vilket före avdrag för den allmänna pensionsavgiften motsvarar 8,07 inkomstbasbelopp (se 2 kap. 2 § andra stycket lagen [1998:674] om inkomstgrundad ålderspension).

8 §

Vid fördelningen av den preliminära avgiften förs den andel som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning. Eftersom det vid avstämningen skall göras en slutlig reglering gentemot Riksgäldskontoret (se 9 §) har det i paragrafen inlagts att den del som efter denna avstämning återstår skall föras till Första–Fjärde AP-fonderna.

9 §

Paragrafen har ändrats på så sätt att det i paragrafen införts att den framräknade skillnaden mellan preliminärt och slutligt beräknat belopp när det gäller regleringen gentemot Riksgäldskontoret skall göras i samband med en kommande preliminär överföring. Detta innebär att det slutligt framräknade beloppet avseende statliga ålderspensionsavgifter för premiepensionsrätt kommer att finnas hos Riksgäldskontoret vid samma tidpunkt som gäller för de ålderspensionsavgifter som betalas enligt socialavgiftslagen (2000:980), dvs. i april månad det år avstämningen görs. Den framräknade skillnaden mellan preliminärt och slutligt beräknat belopp, inklusive ränta, när det gäller regleringen gentemot Första–Fjärde AP-fonderna kommer alltså att regleras i samband med att storleken på de preliminära avgifterna för året efter avstämningsåret bestäms. Regleringen sker då i sin helhet gentemot fonderna. Närmare bestämmelser om avstämningen och regleringen finns i 5 och 6 §§ förordningen (1998:1512) om statliga ålderspensionsavgifter m.m.

I paragrafen har vidare en följdändring gjorts på grund av att en ändring har gjorts i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. När det gäller regleringen mot Riksgäldskontoret har ordet ”avkastning” ändrats till ”ränta som anges i avtal”.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelserna

Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2002. Lagen skall tillämpas första gången på avgifter som beräknas för år 2002 och vid avstämningen

som görs år 2002. Avstämningsförfarandet kommer således att tillämpas redan för intjänandeåret 2000. Prop. 2001/02:9

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter

6 §

I paragrafen har gränsen för när de inlutna ålderspensionsavgifterna skall föras till staten ändrats från 8,07 förhöjda prisbasbelopp till 8,07 inkomstbasbelopp. Under åren 1999–2000 har inkomstbasbeloppet likställts med det förhöjda prisbasbeloppet och under år 2001 har inkomstbasbeloppet motsvarat det förhöjda prisbasbeloppet. Från och med årsskiftet 2001/2002 och år därefter skall emellertid inkomstbasbeloppet räknas om med förändringen av inkomstindexet. Eftersom den pensionsgrundande inkomsten beräknas utifrån inkomstbasbeloppet måste även gränsen för när avgifterna skall föras till staten beräknas utifrån inkomstbasbeloppet. Den högsta pensionsgrundande inkomst som går att tjäna in uppgår till 7,5 inkomstbasbelopp vilket före avdrag för den allmänna pensionsavgiften motsvarar 8,07 inkomstbasbelopp (se 2 kap. 2 § andra stycket lagen [1998:674] om inkomstgrundad ålderspension). Avgift över denna gräns ger inte någon pensionsrätt och skall därför föras till staten.

7 §

I paragrafen har gränsen vid avstämningen ändrats från 8,07 förhöjda prisbasbelopp till 8,07 inkomstbasbelopp, se kommentaren till 6 §. Vidare har en rättelse gjorts i första stycket som innebär att avstämningen av de andelar som anges 6 § andra stycket skall göras mot de slutliga avgifter som avser fastställda pensionsrätter för premiepension.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelserna

Lagen träder i kraft den 1 januari 2002 och skall tillämpas första gången på ålderspensionsavgifter som beräknas för år 2002.

13.9 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

5 kap.

5 §

Paragrafen innehåller forumbestämmelser vad avser försäkringskassornas handläggning av ärenden. Paragrafens *andra stycke* har ändrats för att möjliggöra för Gotlands läns allmänna försäkringskassa att avgöra sådana ärenden som i dag avgörs av pensionsenheten vid Stockholms läns allmänna försäkringskassas utlandskontor.

6 §

I paragrafen anges att Stockholms läns allmänna försäkringskassa skall avgöra ärenden som avser personer som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 dvs. anställda vid beskickningar och konsulat samt Europeiska gemen-

skapernas personal. På samma sätt som anges under 5 § skall Gotlands läns allmänna försäkringskassa kunna handlägga dessa ärenden såvitt gäller sådana förmåner som i dag handläggs vid pensionsenheten vid Stockholms läns allmänna försäkringskassas utlandskontor. Prop. 2001/02:9

13.10 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

5 §

Ändringen innebär i förhållande till ändringen i denna paragraf som anges ovan att fr.o.m. den 1 januari 2003 kommer handläggningen avse sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension.

6 §

Ändringen innebär i förhållande till ändringen i denna paragraf som anges ovan att fr.o.m. den 1 januari 2003 kommer handläggningen avse sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 september 2001

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden
Hjelm-Wallén, Thalén, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow,
Klingvall, Messing, Engqvist, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén,
Ringholm, Bodström

Föredragande: statsrådet Thalén

Regeringen beslutar proposition 2001/02:9 Vissa socialförsäkringsfrågor.